

“Кыргыз Туусу”
гезити жана
мезгил

(4-бетте)

Турдакун УСУБАЛИЕВ

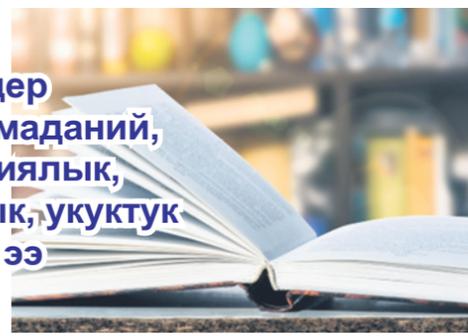
Мен өз элим,
өз өлкөм үчүн
эмгектендим

(6-7-беттерде)

Терминдер
саясий, маданий,
идеологиялык,
нравалык, укуктук
мааниге ээ

(11-бетте)

Жалпы улуттук гезит

Кыргыз Туусу

1924-жылы 7-ноябрда негизделген. Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин басылмасы № 84 (24954) 2025-жылдын 7-ноябры

Президент Садыр Жапаров
АКШнын президенти Дональд
Трампын чакыруусу боюнча
Америка Кошмо Штаттарына
иш сапары менен барды.

Мамлекет башчысынын учагы “Эн-дрюс” авиациялык базасына конду.

Садыр Жапаровду АКШнын мамлекеттик катчысынын Түштүк жана Борбордук Азия иштери боюнча жардам-

чысы Пол Капур жана башка расмий адамдар тосуп алышты.

Килем төшөлүп, ардактуу карол ротасы тизилип, жоокерлер эки өлкөнүн тууларын кармап турушту. Сапардын жүрүшүндө Садыр Жапаров «С5+1» форматындагы мамлекет

башчыларынын кезектеги жыйынына катышат.

Иш-чара «С5+1» диалог платформа-сынын 10 жылдык мааракесине карата уюштурулуп, ошондой эле Борбордук Азия өлкөлөрү менен Америка Кошмо Штаттарынын ортосундагы кызматташ-

тыкты өнүктүрүү маселелери боюнча пикир алмашууга багытталган.

Ошондой эле Президент Садыр Жапаров менен Америка Кошмо Штаттарынын Президенти Дональд Трампын эки тараптуу жолугушуусу пландаштырылууда.

Президент АКШга барды

«Кыргыз Туусу»

гезитине чыккан макалалар, күндөлүк жаңылыктар, видеолор, жарнамалык материалдар менен

«kyrgyztuusu.kg» сайтынан жана

тармактарынан тааныша аласыздар.

Президент Садыр Жапаров 4–5-ноябрь күндөрү Египет Араб Республикасынын Президенти Абдель Фаттах Ас-Сисинин чакыруусу боюнча Египетке расмий сапар менен барды.

Кыргыз-Египет мамилелери жаңы деңгээлге чыкты

Бул – Кыргызстандын тарыхында Африка континентине жасалган жогорку деңгээлдеги биринчи сапар болуп калды. Сапардын негизги максаты – эки өлкөнүн ортосундагы саясий, экономикалык, маданий жана билим берүү тармактарындагы кызматташтыкты чыңдоо, ошондой эле инвестициялык байланыштарды күчөтүү болду.

Президентти Каирде Египет Араб Республикасынын жогорку билим берүү жана илимий изилдөө министри Мохамед Айман Ашур баштаган бийлик өкүлдөрү салтанаттуу тосуп алышты. Аэропортто Кыргызстандын жана Египет өлкөсүнүн мамлекеттик туулары илинип, килем төшөлүп, ардактуу кароол ротасы тизилип турду. Бул салтанаттуу тосуу Кыргызстандын Президентинин сапарынын бийик деңгээлде экенин жана эки өлкөнүн ортосундагы сый мамиленин жогору экенин көрсөтүп турду.

Садыр Жапаровдун биринчи жолугушуусу Египет президенти Абдель Фаттах Ас-Сиси менен “Аль-Иттихадия” президенттик сарайында өттү. Сүйлөшүүлөрдө негизги темалар катары саясат, экономика, инвестициялар, энергетика, транспорт, айыл чарба жана билим берүү тармактары каралды. Садыр Жапаров Кыргызстан менен Египеттин ортосундагы кызматташтыкты жаңы деңгээлге көтөрүүгө кызыкдар экенин белгиледи. Ошондой эле ал Каирде Кыргызстандын элчилигин ачуу пландары тууралуу айтып, бул эки өлкөнүн мамилелерин бекемдөөгө салым кошорун билдирди.

Кыргызстан менен Египеттин ортосундагы соода-экономикалык, инвестициялык жана илимий-техникалык тармактарда өз ара аракеттенүүнү кеңейтүүгө багытталган макулдашууларга кол коюлду, ошондой эле өкмөттөр аралык комиссияны түзүү чечими кабыл алынды. Садыр Жапаров анын биринчи отурумун Бишкекте өткөрүүнү сунуштады. Өз кезегинде Египеттин Президенти бул демилгени колдоду.

Президент Садыр Жапаров өз сөзүндө эки өлкөнүн эл аралык уюмдардын, анын ичинде БУУнун, Ислам кызматташтык уюмунун жана Шанхай кызматташтык уюмунун алкагында активдүү өз ара аракеттенүүсүн белгиледи. Садыр Жапаров Абдель Фаттах Ас-Сисини Кыргызстанга расмий сапар менен келүүгө жана 2026-жылдын күзүндө Бишкекте өтө турган ШКУнун саммитине, ошондой эле VI Дүйнөлүк көчмөндөр оюндарына жана Кыргыз Республикасынын Эгемендүүлүк күнүнө арналган иш-чараларга катышууга чакырды.

Жолугушуунун соңунда тараптар Кыргызстан менен Египеттин ортосунда өз ара пайдалуу өнөктөштүктү өнүктүрүү үчүн зор мүмкүнчүлүктөр бар экенин ырастады.

Парламенттик байланыштар чыңдалат

Сапардын алкагында парламенттик байланыштар да каралды. Садыр Жапаров Египет парламентинин төрагасы Ханафи Али Жебали менен жолукту.

Сүйлөшүүлөрдө эки өлкөнүн парламенттери ортосундагы кызматташтыкты чыңдоо, мыйзам чыгаруу процессин өнүктүрүү жана достук мамилелерди тереңдетүү маселелери талкууланды. Тараптар парламенттер аралык байланыштарды чыңдоо, келишимдик-укуктук базаны өркүндөтүү жана башка маселелерди сүйлөшүштү.

Кыргыз-египет бизнес форуму

Мамлекет башчысынын расмий сапарынын алкагында Каирде биринчи жолу кыргыз-египет бизнес-форуму уюштурулду. Бул форумга эки өлкөнүн ишкерлери катышып, өз ара кызматташтыкты жана инвестициялык долбоорлорду талкуулашты.

Форумда энергетика, транспорт, айыл чарба, санариптик экономика жана туризм тармактарында биргелешкен долбоорлорду ишке ашыруу маселелери каралды. Садыр Жапаров мисирлик ишкерлерди Кыргызстанга келип, инвестиция салууга чакырып: “Бүгүн биз олуттуу пайда алып келе турган узак мөөнөттүү өнөктөштүктүн пайдубалын түзүп жатабыз”, – деп белгиледи. Ошондой эле Кыргызстандагы экономикалык мүмкүнчүлүктөр тууралуу кеңири маалымат берди.

Мындан тышкары Кыргызстандын санариптик финансылык инструменттерди киргизүү жана виртуалдык активдер рыногун өнүктүрүү боюнча чаралары тууралуу айтып берди. Мамлекет башчысы Кыргызстан египеттик өнөктөштөр менен инновациялар жана финансылык технологиялар жаатында кызматташууга даярдыгын баса көрсөттү. Жолугушуунун жүрүшүндө транспорттук-логистикалык байланыштарды өнүктүрүүгө өзгөчө көңүл бурулду.

Буга байланыштуу Президент Садыр Жапаров “Кытай – Кыргызстан – Өзбекстан” темир жолунун курулушунун башталышын белгилеп, ал эл аралык каттамдар менен байланыштырып, Азия, Европа жана Африканын ортосунда жаңы альтернативдүү соода жолдорун түзөрүн айтты.

Маанилүү келишимдер

Сапардын натыйжасында эки өлкөнүн ортосунда сегиз маанилүү келишимге кол коюлду.

Алардын ичинде визалык режимди ажөнөкөйлөтүү, экономикалык жана илимий кызматташтык, айыл чарба, билим берүү жана энергетика тармактарындагы биргелешкен долбоорлор бар. Бул келишимдер эки тараптуу мамилелерди бекемдөөдө жана ишкердик, илимий жана маданий алмашууну өнүктүрүүдө маанилүү кадам болуп эсептелет.

Маданий жана туристтик багыттагы программалар да уюштурулду. Садыр Жапаров Гиза пирамидаларына жана жаңы ачылган Чоң Египет музейине ба-

рып, байыркы цивилизациянын тарыхы менен таанышып, мисир элинин маданиятын баалады. Музейде Президент ардактуу коноктор китебине кол коюп, мисир элине жылуу тосуп алгандыгы үчүн ыраазычылык билдирди.

Жалпысынан, бул сапар Кыргызстандын жана Египеттин ортосундагы мамилелерди жаңы деңгээлге чыгарды. Саясий, экономикалык, маданий жана билим берүү тармактарында кызматташтык күчөдү, эки элдин достук байланышы бекемделди.

ЖЭБдин өндүрүштүк жабдуулары текшерилди

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин Төрагасы - Президенттин Администрациясынын Жетекчиси Адылбек Касымалиев “Бишкек жылуулук электр борбору” муниципалдык ишканасына барып, ЖЭБдин ишин жана учурдагы жылытуу сезонуну карата даярдыгын текшерди.

МинКаб башчысы ЖЭБге болгон сапарынын жүрүшүндө объекттин үзгүлтүксүз иштөөгө даярдыгын кылдат-

тык менен текшерип, жетиштүү отун запастарынын топтолушуна өзгөчө көңүл бурду. Ага көмүрдүн көлөмү, анын сапаты жана туруктуу иштөө үчүн зарыл болгон запастарды андан ары толуктоо пландары боюнча актуалдуу маалыматтар берилди.

Адылбек Касымалиев ошондой эле ЖЭБдин негизги өндүрүштүк аймактарын, анын ичинде казан жана турбина жабдууларын жеке өзү текшерип, алардын иштешин жана жүктөмдүн жогорулашы шартында иштөөгө даярдыгын камсыз кылды.

Текшерүүдөн кийин Министрлер Ка-

бинетинин Төрагасы Энергетика министрлигинин, муниципалитеттин жетекчилиги жана компаниянын адистери менен кеңейтилген жумушчу жыйын өткөрдү. Жыйында Адылбек Касымалиев жылытуу сезонун өз убагында жана сапаттуу аяктоо үчүн бардык кызыкдар тараптардын максималдуу жоопкерчилигинин маанилүүлүгүн баса белгиледи. Ал борбор калааны ишенимдүү жылуулук менен камсыз кылуу үчүн координацияны жана жоопкерчиликти күчөтүүгө чакырды.

А.АКИМБАЕВА

Рейд жүрүүгө

«Шаардык жол-транспорттук инфратүзүм» ишканасы аялдамаларга жана коомдук транспорттун алдына токтоп, кыймылга тоскоолдук жараткан унааларга каршы масштабдуу рейд өткөрүүдө.

Маалыматка ылайык, мындай тапшырманы шаар мэри Айбек Жунушалиев берген. Калаа жетекчилиги коомдук транспорттун жүрүшүнө тоскоолдук жаратпоо үчүн аялдамаларга унааңыздарды токтотпоонуздарды суранат.

К.Нанаевдин сабактары

Министрлер Кабинетинин Төрагасы Адылбек Касымалиев мамлекеттик ишмер Кемелбек Нанаевдин туулган күнүнүн 80 жылдыгына арналган «Кыргыз Республикасынын финансылык көз карандысыздыгы жана экономикалык коопсуздукту: К.К. Нанаевдин сабактары» аттуу илимий-практикалык конференцияга катышты.

Адылбек Касымалиев өз сөзүндө Кемелбек Нанаев көз карандысыз Кыргызстандын финансылык-экономикалык системасынын калыптанышында маанилүү роль ойногонун баса белгиледи. Анын түздөн-түз жетекчилиги астында 1993-жылы улуттук валюта – сом ийгиликтүү киргизилип, ал жөн гана акча бирдиги эмес, өлкөнүн экономикалык эгемендүүлүгүнүн күчтүү символу болуп калганын кошумчалады.

“К.Нанаевдин тушунда мамлекеттик казыналык жана мамлекеттик карызды башкаруу системасы, мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу түзүлдү, ошондой эле Кыргызстандын тарыхында биринчи жолу Салык кодекси кабыл алынды”, – деди өз сөзүндө.

Балыкчыга жаңы техникалар

Балыкчы шаарынын коммуналдык кызматтарына жаңы техникаларды тапшыруу аземи өтүп, ага Министрлер Кабинетинин Төрагасынын орун басары Камчыбек Ташиев катышты.

Жалпы баасы 100 млн. сом болгон 36 даана ар түрдүү коммуналдык техникалар: жол тазалоочу, таштанды ташуучу, суу чачуучу жана атайын тейлөө унаалары Балыкчы шаарынын муниципалдык чарбасына берилди.

Ошондой эле К.Ташиев Балыкчы шаарынын инфраструктурасын жакшыртуу максатында Президенттин турукташтыруу фондунан жакында дагы 500 млн. сом бөлүнө тургандыгын айтып, Балыкчы шаары Ысык-Көл облусунун кире беришинде жайгашкан туристтик негизги аймактардын бири болгондуктан, калаанын инфратүзүмүн жакшыртуу маанилүү кадамдардын бири экендигин кошумчалады.

Ак-Талаадагы алгылыктуу иштер

Ак-Талаа районунун Баатов айыл аймагында айыл чарба жерлерин сугат суу менен камсыз кылуу максатында ирригациялык каналдарды жана сууну суткалык тескөөчү (БСРди) куруу иштери жүргүзүлүүдө.

Мамлекет тарабынан бул долбоорго 17,7 млн. сом каражат бөлүнүп, ишти Ак-Талаа райондук суу чарба башкармалыгы аткарууда.

Долбоордун алкагында 8 даана суу бөлгүч калыбына келтирилип, 3 жаңы көпүрө курулат. Мындан тышкары, жергиликтүү тургундар ишке тартылууда.

P-2 каналына бетон төшөлүп бүткөн соң, бул канал аркылуу 305 гектар айыл чарба багытындагы жер сугат суусу менен камсыз болот. Натыйжада суу жоготуулары жоюлуп, дыйкандарга жеткирүү да кыйла жакшырмакчы.

Балык да баккандыкы

Тоң районундагы Ысык-Көлдүн куймаларына балыкты тосуучу жайлар (верша, шандор) орнотулду. Булар балыктар кире алган, бирок кайра чыга албай турган өзгөчө кармоочу шаймандар жана балыкты табигый жана жасалма жол менен көбөйтүү максатында колдонулат.

Шандорлор — бул гидротехникалык курулуштарда суунун агып чыгуу бөлүгүн жаап, жөнгө салуу үчүн колдонулуучу металл, темир-бетон же жыгач устундардын комплекси.

Учурда балык кармоочу тосмо (верша) курулуп бүтүп, анын негизинде Ысык-Көл форели балыгынын уругун алуу жана жасалма жол менен көбөйтүү иштери жүргүзүлүүдө. Бул иштер экологиялык жана биологиялык талаптарга ылайык, туруктуу балык запасын камсыз кылуу максатында ишке ашырылууда.

Сирияга гуманитардык жардам

Кыргызстандан Сирияга 150 тоннадан ашуун азык-түлүк жүктөлгөн гуманитардык жардам жеткирилди. Бул тууралуу УКМКдан билдиришти.

Маалыматка караганда, ун, күрүч, кумшекер, өсүмдүк майы жана башкалардан турган жүк Тышкы иштер министрлиги менен биргеликте Түркиянын көмөгү менен жеткирилди.

Өз кезегинде Сирия өкмөтү өлкө президенти Ахмед Хуссейн аш-Шараа жана сириялыктардын атынан Кыргызстанга ыраазычылык билдирген.

Ош мэриясынын имараты оңдолот

Ош шаардык мэриясы капиталдык оңдоодон өтөт. Бул тууралуу аталган мекеменин басма сөз кызматы билдирди.

Маалыматка таянсак, имарат Мүлктү башкаруу боюнча мамлекеттик агенттиктин балансынан муниципалдык менчикке өткөрүлүп берилди.

Мэр Ж.Токторбаевдин тапшырмасына ылайык, имараттын чатыры биринчи этапта толугу менен алмаштырылмакчы.

Аталган имарат 70 жыл мурда курулганы менен бир да жолу капиталдык оңдоодон өткөн эмес.

3,4 миң литр мыйзамсыз мотор майы

Мамлекеттик салык кызматынын кызматкерлери Бишкек шаарында жүргүзүлгөн рейддик салык контролунун жүрүшүндө акциздик маркасы жок мотор майларын аныкташты.

Борбор калаанын Биринчи Май районунда жайгашкан кампаны текшерүү учурунда жалпы көлөмү 3 миң 400 литр болгон 170 канистр акциздик маркасы жок мотор майлары табылган. Мындан тышкары, баштапкы коштомо документтери жок ар кандай түрдөгү оор жүк ташуучу унаалардын муздатуу системасынын 75 радиатору аныкталган.

Алдын ала маалыматтар боюнча табылган продукция андан ары сатуу максатында сакталып турган.

Бул факты боюнча Салык кызматынын кызматкерлери тарабынан тиешелүү актылар түзүлдү. Материалдар юридикалык баа берүү жана тиешелүү чараларды көрүү үчүн укук коргоо органдарына өткөрүлүп берилет.

Үнөмчүл гайым утушта

Министрлер Кабинети энергетикалык натыйжалуулукту жогорулатуу жана электр энергиясын сарамжалдуу пайдалануу боюнча чараларды киргизүүдө.

Бул чаралардын алкагында административдик мамлекеттик мекемелердин ички жана тышкы жарыктандыруусун жана электр приборлорун саат 18:00ден 06:00гө чейин максатка ылайыктуу жөнгө салуу жөнүндө чечим кабыл алынды.

Бул чаралар имараттардын технологиялык турмуш-тиричилиги үчүн өтө маанилүү болгон процесстерге таасир этпейт, ошондой эле стратегиялык объектилерге жана күнү-түнү иштеген, коргоону, коопсуздукту, саламаттыкты сактоону, социалдык коргоону жана калктын жашоосун камсыз кылган уюмдарга жайылтылбайт.

Бул чараларды ишке ашыруу энергетикалык натыйжалуулукту кыйла жогорулатып, ай сайын болжол менен 40 миллион киловатт-саат электр энергиясын үнөмдөөгө мүмкүндүк берет деп болжолдонууда.

Белгилей кетсек, үстүбүздөгү жылдын тогуз айында Кыргыз Республикасында электр энергиясын керектөө рекорддук өсүштү көрсөтүп, дээрлик 1 млрд. киловатт-саатка көбөйдү. Бул, анын ичинде, жаңы өнөр жай ишканаларынын, социалдык жана билим берүү мекемелеринин ишке киргизилишине, ошондой эле турак жай курулушунун көлөмүнүн кеңейишине байланыштуу.

Султанбек АМАНБЕК уулу, «Кыргыз Туусу»

● 7-ноябрь – Басма сөз күнү

“Кыргыз Туусу” гезити жана мезгил

7-ноябрь – Кыргызстанда басма сөз күнү. Бул күн кыргыздын туңгуч улуттук басылмасы — Азыркы кыргыз мамлекети менен тагдырлаш “Кыргыз Туусу” (“Эркин-Тоо”) гезитинин 1924-жылдын 7-ноябрында чыккан биринчи саны менен байланыштуу.

Ошону менен кыргыз басма сөзүнүн төл башы “Кыргыз Туусу” жалпы улуттук гезити бир кылымдан ашуун мезгилден бери кыргыз журналистикасынын өнүгүүсүндө чоң роль ойноп келет. Гезитибиздин тарыхы кыргыз элинин коомдук, саясий жана маданий жашоосунун күзгүсү десек жаңылышпайбыз. “Кыргыз Туусу” түптөлгөн күндөн жаңылыктын жарчысы, мамлекеттин маанилүү маалымат булагы милдетин өтөп келди. Артка кылчайсак кыргыз элинин бир кылымдык тарыхынын дээрлик ар бир күнүн, кайгы-кубанычын, тарых-маданиятын, экономикалык өсүштөрүн, руханий баалуулуктарын өз беттеринде чагылдырып келаткан өлкөбүздүн баш гезити — ушул “Кыргыз Туусу”. Ошондой эле өз учурунда гезиттин тили, кыргыз адабий тилинин калыптанышына, өсүп-өнүгүүсүнө зор таасирин тийгизген.

Бул жагынан алганда “Кыргыз Туусу” кыргыз тилин сактоонун жана жайылтуунун эң негизги булагы боло алды десек, аша чаппайбыз. Тилди сактоо — бул улутту

сактоо. Гезитибиз кыргыз тилин өнүктүрүү аркылуу элибиздин улуттук идентүүлүгүн, руханий биримдигин бекемдөөгө эбегейсиз зор салым кошту.

“Кыргыз Туусу” — маданиятыбызды колдоп, улуттук баалуулуктарды жайылтуучу бирден бир басылма. Гезит кыргыз адабияты, искусствосу, театр, музыка жана сүрөт өнөрү тууралуу материалдарды жа-

рылап, окурмандардын руханий дүйнөсүн байытып келет. Азыр да көптөгөн белгилүү жазуучулар, акындар жана маданият ишмерлери үчүн чыгармачылык аянтча. Тагыраак айтканда, ар бир санында бир бети адабият, маданиятка арналат. Бул жагынан алганда “Кыргыз Туусу” — кыргыз маданиятын, адабиятын жаш муундарга жеткирүүчү көпүрө, улуттук мурастарды

сактоонун эффективдүү каражаты деп ата-сак да болот.

Гезитибиз бүгүнкү күндө коомдо, дүйнөдө болуп жаткан окуяларды мамлекеттик кызыкчылыкта чагылдырып, ошол эле учурда мамлекетибиздин социалдык, экономикалык саясатын элге жеткирүү вазийпасын аркалоодо. Мамлекеттик программалар, мыйзамдар, реформалар жана өнүгүү багыттары тууралуу коомчулукка маалымат берип турат. Мындан тышкары, “Кыргыз Туусу” элдин үнүн угуп, коомдук көйгөйлөрдү көтөрүп, талкууга салуу аркылуу коомдук пикир жаратууга да салым кошуп — коом менен мамлекеттин ортосундагы маалыматтык көпүрө катары кызматын улантууда.

Учурда “Кыргыз Туусу” гезитинин мамлекеттик басылма катары расмий маалыматтарды, саясат жана коомдук иштер боюнча жаңылыктарды чагылдырууда, элибизге расмий булактардан алынган ишенимдүү, так маалыматтарды жеткирип келет.

Ошол эле учурда, заманбап медиа дүйнөсүндө “Кыргыз Туусу” да санариптик технологиялардын шарапаты менен интернет аркылуу да элге кызмат өтөөдө.

Сыймыктануу менен айтсак, “Кыргыз Туусу” — кыргыз журналистикасынын символу жана улуттун руханий дөөлөтү болуп саналат.

Анара АРЗЫБАЙ кызы,
“Кыргыз Туусу”

● Куттуктоо

Калемдин учунда найзанын күчү бар

Урматтуу калемдештер, маалымат майданындагы кесиптештер! Баарыңызды улуттук журналистиканын майрамы — Басма сөз күнү менен чын дилден куттуктайм! Бул күн — элдин үнүн, доордун үнүн жеткирген, коомдун ойпикирин калыптандырган калем ээлеринин майрамы.

Журналисттик кесип ар дайым жоопкерчилик менен талыкпас эмгекти талап кылат. Ар бир сап, ар бир маалымат — элдин ишенимине кызмат кылышы керек. Биздин максат — чындыкты чагылдыруу, адилеттиктин, ак ниеттик менен улуттук нарктын таразасы болуу.

Кыргыз басма сөзү миң түркүн сыноолордон өтүп, бүгүн да коомубуздун өнүгүшүнө өз салымын кошуп келет. Ар бириңердин ишиңер — өлкөбүздүн өнүгүшү, элибиздин ой жүгүртүүсү үчүн баа жеткис эмгек.

Ушул улуу күнү баарыңыздарга чың ден соолук, чыгармачылык ийгилик каалайм. Калемдин учунда найзанын күчү бар дегендей, калемдештердин мизи кетпесин! Элибизге ак ниет, так маалымат жеткирген адил журналистиканын байрагы дайыма бийик болсун!

Мундузбек ТЕНТИМИШЕВ,
Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек сиңирген ишмер, журналист, публицист.

Чыгармачылык эргүү каалайбыз

Бишкек шаардык согуштун, куралдуу күчтөрдүн, укук коргоо органдарынын жана ооруктун ардагерлер кеңеши сиздерди кесиптик майрамыңыздар менен чын дилден куттуктайт!

Журналист — коомдун күзгүсү, эл менен бийликтин, муун менен муундун ортосундагы көпүрө. Силер ар тараптуу макалаларды чагылдыруу менен бирге, элдин аң-сезимин, мекенге болгон сүйүүсүн жана биримдигин чындап келатасыңар.

Өлкөнүн өнүгүшүнө, тынчтыкты жана адилеттикти сактоого кошкон зор салымыңарды ардагерлер кеңеши терең баалайт. Бүгүнкү майрам күнү ар бириңерге чың ден

соолук, үй-бүлөлүк бакубат жашоо, чыгармачылык эргүү жана талыкпас ийгилик каалайбыз!

М. БЕЙШЕЕВ,
Бишкек шаардык согуштун, Куралдуу күчтөрдүн, укук коргоо органдарынын жана ооруктун ардагерлер кеңешинин төрагасы

Ыраазычылык

“Кыргыз Туусу” гезитинин эмгек жамаатын басма сөз күнү менен кыйла убакыттан бери кызматташып келе жаткан КР Ички иштер министрлиги, БШК, Газпром –Кыргызстан компаниялары атайы келип куттуктап кетишти. Төл башы гезит аларга да ийгилик каалап, ыраазычылыгын билдирет.

Майрамыңыздар кут болсун!

7-ноябрь журналисттердин кесиптик майрамы дегенде сүйүктүү гезитим, өзүм көп жылдар иштеп кеткен “Кыргыз Туусу” гезити көз алдыма келет.

Анткени, кыргыз улуттук басма сөзүнүн тарыхы азыркы “Кыргыз Туусу”, андагы “Эркин Тоо” гезити менен тыгыз байланышкан.

Бул майрам өзгөчө маанилүү. Өткөн жылы “Кыргыз Туусу” гезити өзүнүн 100 жылдык тарыхый датасын белгиледи.

Элдин эсинде, тарых барактарында жазылып турат, “Кыргыз Туусу” бир кылымдан бери Кыргызстандын элине ак дилден кызмат кылып, кыйын да, урунттуу да жолду басып өттү.

Менин сүйүктүү гезитим катардагы көп гезиттердин бири эмес, ал мамлекеттик ойду, кыргыз элинин түпкү максаттарын жана биздин жолубуздун негизги этаптарын чагылдырган, өлкөбүздүн жана коомубуздун өзгөрүүлөрүн чагылдырып турган маанилүү басылма.

Майрамыңыздар кут болсун кесиптештер!

Назаркул ЖОШБАЕВ,
“Кыргыз Туусунун” ардагер журналисти

Кесиптештерге ак тилек

Басма сөз күнүндө ушул тармакта эмгектенип, маалымат майданында үзүрлүү иштеп келе жаткан жаш журналисттерди жана ардагер калемдеш замандаштарды куттуктоо өзүнчө зор сыймык. Кийинки жылдарда “Кыргыз Туусу”

барларды да таба алабыз. Элибиздин сүйүктүү гезитинин маани-маңызы мындан ары да арта берет деген ишеничтемин. Майрамыңыздар менен калемдештер!

Памирбек КАЗЫБАЕВ,
ардагер журналист, Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасынын ээси

Журналисттин түйшүгү түмөн

Мен кыргыз басма сөз устаттарынын кесиптик майрамын, журналист, калемгер катары чыдамсыздык менен күтөмүн. Анткени өмүрүмдү басма сөзгө арнап, райондук гезиттин корректордук кызматынан-редактордук кызматына чейин 50 жылдан ашык басма сөз телерадио тармагында эмгектендим.

Өзгөчө мурдагы биз эс тарткан мезгилдеги “Советтик Кыргызстан”

азыркы “Кыргыз туусу”, жоюлуп кеткен “Кыргызстан маданияты” сыяктуу гезиттер менен көп жылдардан бери байланышып, кызматташып келдим. Азыр да жазып турам. Мен журналисттик иштин түйшүгү, анын турмуштагы ордун жакшы билем. Андыктан бардык калемдештеримди бүгүн куттуктап жатканым кубанычтамын.

Сиздерге чың ден соолук, узун өмүр каалаймын.

Абдымомун КАЛБАЕВ,
журналист, акын-жазуучу

**Болотбек ТАШТАНАЛИЕВ,
“Кыргыз Туусу”**

Идеологиялык “фронт” дегенибиз, Тилектеш Ишемкулович 1963-1965-ж.ж. – Жети-Өгүз райондук комсомол комитетинин экинчи, биринчи катчысы, 1964-1965-ж.ж. – өндүрүштөн ажыратылбай туруп, Москвадагы ВЛКСМ БКнын алдындагы Борбордук комсомол мектебинин угуучусу болгон. 1965-1967-ж.ж. – партиянын Жети-Өгүз райондук комитетинин уюштуруу бөлүмүнүн башчысы. 1967-1972-ж.ж. – Кыргызстан ЛКСМ БКнын идеологиялык маселелер боюнча катчысы, 1972-1973-ж.ж. – Кыргызстан КП БКнын маданий бөлүмүнүн башчысынын орун басары – кыргыз совет адабият секторунун башчысы. 1973-1978-ж.ж. – партиянын Нарын облустук комитетинин 3-катчысы, 1978-1980-ж.ж. – КПСС БКнын алдындагы кайрадан түзүлгөн Коомдук илимдер академиясынын угуучусу. 1980-1984-ж.ж. партиянын Ысык-Көл облустук комитетинин 3-катчысы, 1984-1986-ж.ж. Кыргыз ССР Министрлер Советинин алдындагы Басма сөздөгү мам-

баштаган “Эркин Тоонун” улуу көчүнөн баштап, бүгүнкү күндө төрт туягын төп таштаган Тилектеш Ишемкулович чейинки басма сөздүн рухий байлыктары ак кар, көк муздуу Ала-Тоодой шаңкайып алыстан көрүнүп турат.

Кыргыздар канчалаган кыйынчылыктарга кабылса дагы эне тилин жоготкон эмес. Эгер бүгүн эне тилибизди Тилектеш агайдай кадырлай, бапестей албасак, кийинки урпактарга салтанаттуу өткөрүп бере албасак,

Тилектеш Ишемкулов гегенде идеологиялык “фронттун” күжүрмөн жоокери, кыргыз совет журналистикасынын акыркы алптарынын бири, кызыл тилдин чечени элестейт.

улан-кыздар арасында ар дайым жогорку кызыгууну туудурат.

Тилектеш Ишемкулович абабыз – акын да. “Аяп кой мени, жүрөгүм”, “Эң кыйын экен баарынан” ырлар жыйнактары жарык көргөн. Ал өзү кантип ыр жазып калганы тууралуу: “Ыр жазууга чыгынып кызыга башташым мен 1952-1956-ж.ж. Талас шаарында окуп жүргөн маалыма туш келди. Арийне, алардын көпчүлүгү үйрөнчүк иретиндеги суйдаң, чаржайыт, көбүнесе, алгачкы өспүрүмдүк арзуу сезимдерге алданган солгун саптар эле. Андыктан, алардын бирөө да бул жыйнакка кирген жок. Ыр өнөрүнө 1957-1962-жылдарда, Пржевальскидеги мамлекеттик педагогикалык институттун орус тил жана адабият факультетинде билим алып жаткан тушумда олуттуу көңүл бөлө баштагам. Анткени, анда адабият теориясын, чыгарма жазуунун жол-жобосун, орус жана дүйнөлүк акын жазуучулардын өнөрканасы үйрөтүлүп окутулгандыктан, мага алардын көп жактарын жакшылап түшүнүп алууга жол ачылды. Төрт жыл бою факультеттин «Таң шооласы» аттуу адабий көркөм кереге гезитинин редак-

Кыргыз журналистикасынын алпы, кызыл тилдин чечени

лекеттик сырларды сактоо боюнча Башкы башкармалыгынын (Главлит) жетекчиси болуп иштеген.

Кыргыз совет журналистикасынын алптарынын бири дегенибиз, ал өмүрүнүн бир топ жылын кыргыз совет журналистикасына арнады. 1986-1993-ж.ж. – азыркы “Кыргыз Туусу”, андагы “Советтик Кыргызстан” гезитинин башкы редактору болуу менен бир эле мезгилде, республиканын Журналисттер союзунун төрагасы, СССР журналисттер союзунун катчысы болду. Баса белгилеп койчу нерсе, башкы редакторлук кызматка жөндөн жөн эле келип калган жок. Буга кызыл тилин безеген чечендиги себеп болду көрүнөт. Кесиптештеринин айтымында, басма сөз менен узак жылдар бою туруктуу катышта болуп, телерадио боюнча мезгил-мезгили менен чыгып сүйлөп, кийинки жылдарда журналисттердин жазгандарын электен өткөрүп жүргөн Т.Ишемкуловдун журналисттик жөндөмү эске алынды дешет.

Эбелектей кезинен ээрге минген Тилектеш Ишемкулов аябагандай жолдуу экен, андан кийин да аттан түшкөн жок. Болгондо “биринчилерден” болду. 1993-1996-жж. – Кыргыз Республикасынын Казакстандагы биринчи Атайын жана Толук Ыйгарым укуктуу элчилик кызматын аткарган. 1996-ж. республикадагы “Кыргыз Жер” атындагы биринчи менчик университетинин тажрыйбалык – илимий лабораториясынын башчысы болуп, бүтүндөй эмгек багыты жаштарга терең билим, тарбия-таалим берүүнүн асыл иши менен ажырагыс бирдикте жүрдү.

Биринчи элчи, Биринчи менчик университетте илимий лабораториянын башчысы Тилектеш Ишемкулович Казакстанга кандайча элчи болуп калганын мындайча эскергени бар: «1992-жылы мени вице-премьер Абдыганы Эркебаев чакырды. Анда «Кыргыз Туусу» гезитинин башкы редактору элем. Жетекчилик Россияга элчилик ачууга ниеттенип калган экен. Мен эң биринчи дипломатияны коңшу Казакстанда ачуу абзел экенин, казактар кыргызга абдан жакын эл экенин айттым. Акыры сунушум боюнча Казакстанда элчилик ачылды. Акаев 1992-жылы декабрда Казакстанда Кыргызстандын дипломатиялык миссиясын ачып, мени элчи кылып дайындоо,

атайын жана толук ыйгарым укуктуу элчи рангын ыйгаруу тууралуу үч жарлыкка кол койду. Мындай окуя өлкөнүн тарыхында сейрек болгон. Мен да биринчи болгом».

Ырасында, Тилектеш Ишемкуловичтин өмүр жолунда мына ушуга окшогон жылдыздуу жылдар, даңазалуу күндөр, жагымдуу учурлар аз эмес. 1978-80-ж.ж. Москвадагы КПСС БКнын алдындагы Коомдук илимдер академиясында окуган жайы бар. Жөн эле лекцияга барып-келип, ортосаар окубай, анда да “биринчилерден”, алдыңкы саптагылардан болуп, кызыл диплом менен бүтүрүп чыккан. Мына ошол жылдары, ал жерде Россия Федерациясынын компартиясынын төрагасы, Мамлекеттик Думанын коммунисттер фракциясынын жетекчиси Г.А.Зюганов менен бир топто окуп, Г.Зюганов староста болсо, Т.Ишемкулов 2 жыл катары менен партиялык топтун катчысы болуп шайланган.

Болгону партиялык карьеранын артынан кетпеди. Коомдук илимдер академиясынан кийин, 1980-84 ж.ж. партиянын Ысык-Көл обкомунун катчысы болуп дайындалып, көрүнүктүү мамлекеттик жана коомдук ишмер А.Масалиевдин түздөн-түз жетекчилиги астында иштеди. Бул жылдар да абабыздын өмүр жолундагы жаркын барактардан.

Кумурскадай мээнеткеч, өзүнө өзү түйшүк таап, эмгектенбей тура албаган Тилек Ишемкулович 1997-жылдан азыркы мезгилге чейин К.Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин журналистика жана маалыматтык тутумдар факультетинин профессору, ректордун кеңешчиси. Бери дегенде беш, ары дегенде алты ректор менен иштешти.

Мына ушундан көрүнүп тургандай, Тилектеш Ишемкуловдун турмуштук жана эмгектик чыйыры бир кылка түз, жемиштүү, ийгиликтүү жана бараандуу болду деп толук жоопкерчилик менен айтсак болот.

Тилектеш Ишемкуловичтин кызыл тилди безеген чечендигине педагогика илимдеринин доктору, профессор Назаркул Ишекеев мындай деп баа бергени эсибизде: “Осмонкул Аалы уулу, Сыдык Карач уулу, Кусейин Карасай уулу ж.б.

анда улуу ойчул Жусуп Баласагын айткандай, босогодо комдонуп жаткан жолборс тариздүү эне тилибиз өзүбүздү жеп коюшу мүмкүн.

Кыргыз элинин маданиятында булбулдай сайраган чечендер жашап өткөн. Ошондой таланттуулардын бири, жүрөгү фантастикалык күч-кубатка ээ, акыл энергиясы мол, бүгүнкү күндөгү чечендик өнөрдүн тирүү классиги Тилектеш агай десем эч жаңылбаймын.

Тилектеш агай, Батыш менен Чыгышты бириктирген интеллектуалдуу мамлекеттик жана коомдук ишмер.

Тилектеш агай, улуттук жана жалпы адамзаттык баалуулуктарды айкалыштырган даанышман педагог жана устат.

Тилектеш агай, журналистиканын салттуулугу менен жаңычылдыгын жалгаштырган зор рухий теоретик жана практик.

Тилектеш агай, өлкөнүн ар-намысы менен абийиринин айкын образы. Анын энциклопедиялык көрөңгөсү, түмөн-түркүн билиминин кеңдиги менен терендиги баарыбызды таңыркатат жана тамшандырат.

Эркин ойлоо укугу – адамдын эң улуу артыкчылыгы. Дал ушул касиет Тилектеш агайда бар. Агайдын адамдык кажыбас кайратына, аздектенген акыйкаты менен руханий тазалыгына арууланым келем. Адамдын улуулугу, албетте, анын акыл-парасаты жана адеп-ахлагы менен өлчөнөрү талашсыз. Буга Тилектеш агай фундаманталдуу мисал. Ал кыргыз коомунун алдында турган аракеттердин, проблемалардын ар түрдүүлүгүн чагылдырган коомдун интеллектуалдык сейсмографындай элес туудурат.

Бүгүн Тилектеш Ишемкулович ким? Бүгүн ал окумуштуу. “Жалпыга маалымдоо каражаттарынын энциклопедиялык (түшүндүрмө) сөздүгүн түзгөн Тилектеш абабыз студенттердин алдында «Чет өлкөлүк журналистиканын тарыхы», «Азыркы чет өлкөлүк журналистика», «Универсалдуу журналист», «Журналистиканын теориясы жана методикасы», «Журналисттин кесипкөйлүк негиздери», «Дипломатиянын жана консулдук кызматынын негиздери» деген багыттар боюнча дарс окуусун улантып келет. Анын берген сабактары, устаттык класстары

тору болуп иштеп, ага, бөлөктөр менен бирге, өзүмдүн да ырларымды, котормолорумду байма-бай жазып жүрдүм. Анын беттерине таланттуу акын, өлбөс-өчпөс «Он сегиз жаштын» автору Кемел Бакашовдун, ыр чеберлери Э. Закиряев, К.Чомолоев, К.Исаков, Ж.Осмоналиев ж.б. чыгармалары үзгүлтүксүз жарыяланып келди.

Институттан кийин өз айылымда болгону төрт айга чамалаш гана мезгил бою мугалим болуп иштеп турганымда, 1963-жылдын январь айында Жети-Өгүз райондук комсомол комитетинин экинчи, андан соң биринчи катчысы болуп шайланып, ошондон берки жылда 35 жыл бою комсомолдук, партиялык, мамлекеттик, басма сөздүк, журналистикалык, дипломатиялык жетекчи тармактарда эмгектенип келген учурумда, чолоо тийбей, убакыттын тардыгына байланыштуу, ыр жазуу менен такай алпуруша албай калганым ырас.

Ал эми, өзүм жогорку окуу жайына педагогикалык окутуучулук кесипке биротоло өткөн 1996-жылдан бери, поэзия айдыңына кененирээк аралашууга мүмкүнчүлүктөр түзүлүп, ыр жазуу менен колуман келишинче алектенүүдөмүн. Албетте, аларды негизги ишинден колуң бошой калганда, дем алыш күндөрүндө же эмгек өргүүгө чыкканыңда, тек гана, өзүң, өзүңдүн жан дүйнөң үчүн (орустар айткандай, «для души») чиймелейт экенсиң. Буга чейин, ашып кетсе, 30га чамалаш ырларым айрым китеп, журнал, гезиттердин беттеринде жарыяланды» дейт.

Т. Ишемкуловичтин коомчулук, мамлекет жана эл алдында сиңирген эмгеги жогору бааланып, СССРдин «Ардак» белгиси ордени, үч медалы, КР ЖКнын төрт ардак грамотасы жана башка көптөгөн ардак грамота, дипломдор жана төш белгилери менен сыйланган. Ал К.Карасаев атындагы сыйлыктын лауреаты.

Абабыздын басып өткөн байсалдуу өмүрү жана эмгек жолу көптөргө үлгү. Тилек Ишемкулович ата-журтубуз үчүн мындан ары да албан-албан ийгиликтерди жарата беришин чын жүрөктөн жана ак-диблибизден каалап кетебиз.

Турдакун Усубалиевдей жетекчи оңой менен жарала бербейт.

Андай адамды кыргыз эне дайыма төрөбөйт.

Асанбек Стамов.

Турдакун УСУБАЛИЕВ (1919-2015)

Мен өз элим, өз өлкөм үчүн эмгектендим

Өзүбүздүн таштан өзүбүздүн акчага курулат. Имараттарды курууну макулдашууда Усубалиев ушул жүйөлөрдү да келтирген².

Баарынан кызыгы, Москвадагы партиялык кызматкерлер гана эмес, республикадагы кызматкерлердин жоон тобу да ошондой ойдо болгон. Кыргызстандын компартиясынын 1986-жылы 23-24-январда XVIII съездиндеги докладда “Борбордук Комитеттин жана министрлер советинин имаратын курууда чоң жаңылыштыктарга жол берилген, республиканын борборун мрамар калаага айлантуу аракети жасалган”³. ОБХССтин оперкызматкеринин маалыматынын негизинде төргөөчүнүн айыптоосуна окшогон ошол доклад “Известия ЦК КПСС” деген журналга жарыяланып, көпчүлүк жыртып окуган.

“Калп канчалык бетпактык менен айтылса, эл ошончолук тез ишенет”. Фашисттердин идеологу Геббельстин ушул ыкмасы Усубалиевди айыптоо, күнөөлөдө абдан чеберчилик менен колдонулгандыктан, эмдигиче ошол калптарга ишенгендер аз эмес. Мындай айыптоолорго чейрек адам чыдайт. Усубалиев долуланып, жер тепкилеп же чөгүп кеткен эмес. Ишинин ак экенин билген, иши менен сыймыктанган: “Кыргызстанга татыктуу иштер жасалды, имараттар курулду. Мени айыптап жаткан курулуштарга менин тиешем бар экенине

сыймыктанам”⁴. Акылга сыйгыс айыптоолорго Усубалиев ошол учурда да, кийин да өзүнө мүнөздүү ыңгайда так, аргументтүү жоопторду кайтарат. Ооба. Ал кезде СССР Мамлекеттик пландоо комитетинин уруксаты жок эч нерсе курулуучу эмес. Усубалиев сунуштарын ынанымдуу эсептер менен бекемдеп, Борбордук Комитеттин жана Министрлер советинин уруксатын алган. Ар бир имарат, анын материалдары, мрамар таштар да макулдашылган. Маселен, Борбордук аянттагы имараттардын ансамбли КПСС БК Иш башкармалыгынын көзөмөлү астында жүргүзүлгөн. Уруксат берээрин берип алып, кайра салынган имараттар үчүн өзүмбилемдикке айыптоо эч бир логикага сыйбайт эле. Мрамар таштар эстетикалык баалуулуктан карандай өндүрүштүк мааниси бар. Анткени курулушту долбоорлоо институттары, адистер Кыргызстандын шартында гранит, мрамар сыяктуу таштар менен чапталган имараттар бекем болоорун, кескин континенталдык климатка чыдамдуу келээрин тастыкташкан. Андан тышкары, мрамар, гранит чапталган имараттарды жылына көп акча сарптап оңдоонун кажети жок. 30-35 жылда бир оңдоо керек, туура пайдаланып, жууптазалап койсо жетиштүү. Усубалиевдин мрамар имараттары экономикалык, курулуш-техникалык жана архитектуралык эсептерге негизделген мезгил өзү тастыктады. Бирок Усубалиев салдырган социалдык-экономикалык объекттер кайра

өзүнө каршы чабуулда куралга айланды. “Карапайым эл жашаганга үй жок кезде Усубалиев хансарайларды салдырды”. Ушундай ат менен макалалар жарыяланып, телерадио какшай баштады. Аныгын билген киши аз, чындыкты айтып, андай эмес деген адам андан бетер аз, жокко эсе. А чындыгында Фрунзеде эле Усубалиев иштеген соңку беш жылда 512 миң турак жай пайдаланууга берилет, республика боюнча 2,5 миллион адам үй-жайга ээ болот. 70-жылдары 50 миллион чарчы метр турак жай курулган. Ошол кездеги статистика комитетинин бюллетенинде ушундай маалыматтар берилет⁵.

Баарынан кызыгы, эгер Усубалиев хан сарайларды салды, кымбат курулуштарды курду, керексиз жолдорду салды деп айыпталса, так ошол объектилер кайсы бир советтик-партиялык ишмерлерди даңазалоодо пайдаланылды. Ишканаларды, имараттарды курган Усубалиев жаман, ал эми ошол объектилер курулуп жатканда кызматта иштегендер баатыр аталды. Демилгечи, жетекчи, курдурган Усубалиевдин ысымы аталбай, кол астында иштеген парткызматкерлер макталды. Курулган имараттар Усубалиевди айыптоодо куралга айланганы бир жөн. Имараттарды куруу оңойго турган эмес. Мисалы, Бишкектеги азыркы борбордук аянтты курууда аягы жаман бүтүшү мүмкүн чоң тоскоолдукка кептелген. Ушул азыр Мамлекеттик тарых музейинин имараты турган аянтта Коопсуз-

дук комитетинин 3 кабат имараты да бар эле. Дал ушул имаратта кыргыздын эң мыкты инсандары, кыргыз мамлекетин калыбына келтирген кайрандар камалып, репрессияланган. Эски имараттар менен бирге аны да бузуу зарыл болчу. Ансыз архитектуралык ансамбль жаралмак эместигинен тышкары, саясий мааниси бар эле. Кичинекей республиканын биринчи катчысы СССРдеги эң кубаттуу мекемени имаратын бузам деп отурушу эмне деген тобокелчилик. Бирок саясатта акыл, билим керек, Лениндин музейин салам деген аргументти бетке кармап, акыры тоскоолдукту жеңип, Борбордук Комитет макул болот, комитетке башка заманбап имарат салынат деген жүйө менен КГБ кол салбай, тынчып калат.

Усубалиевге чейин республиканы кыргыздын дагы бир чыгаан атуулу Исхак Раззаков башкарган. Элдин бактысына, өлкөнүн таалайына андан кийин Усубалиев дайындалды. Т.Усубалиев табиятынан жаратман адам. Усубалиевдин алтын доорунда республика дүркүрөп өстү. 150дөн ашык ири өнөр жай объектиси, анын ичинде Токтогул, Үч-Коргон, Күрп-Сай, Ат-Башы, Таш-Көмүр, Шамалды-Сай ГЭСтери, Бишкек жана Ош шаарларында жылуулук-электр станциялары курулуп, электр энергиясын өндүрүү 12 эсеге өсөт. Камволдук-нооту комбинаты, жибек комбинаты, байпак, кездеме, бут кийим, тери иштетүүчү ири ишканалар, машина заводдору, “Аалам” конструктордук бюросу, прибор куруучу

² Т.Усубалиев, Избранные речи и статьи, Т.3. г. Бишкек, 2009. 383-387-б.

³ Т.Усубалиев, Избранные речи и статьи, Т.3. г. Бишкек, 2009. 10-б.

⁴ Т.Усубалиев, Избранные речи и статьи, Т.3. г. Бишкек, 2009. 11-б.

⁵ Т.У. Усубалиев О нашем времени и о делах моей жизни. – Бишкек, 1999. 506-б.

¹ Т. Усубалиев, Избранные речи и статьи, Т.3. -Бишкек, 2009. 9-б)

завод, аскердик куралдарды, жогорку технологиялык тетиктерди, бургулоочу станокторду жасоочу заводдор, Кант цемент-шифер ишканасы, Майлы-Суу электр-лампа заводу, айнек заводдору сыяктуу ири өнөр жай ишканалары, “Манас” аэропорту сыяктуу инфраструктуралык объектилер салынган. Усубалиевдин убагында курулган объектилерди саноо ондогон барактагы узун тизмени талап кылат. Ар бири өзүнчө тарых, ар бири өлкөнүн социалдык, маданий жана экономикалык өнүгүшүнө мааниси бар ишканалар, окуу жайлар, театрлар, музейлер. “Башкы архитектору”, “республиканын башкы прорабы”, “башкы инженер”... Ушундай лакап ысымдар менен сыймыктанып аташчу архитекторлор, курулушчулар, адистер биринчи катчы Усубалиевди.

Анын доорунда Кыргызстан ири экспорттерго, анын ичинде бир нече капиталисттик өлкөлөргө өнөр жай товарларын экспорттогон өнөр жай борборунан артта калган агрардык республикадан индустриалдык-агрардык өлкөгө айланат. Эгер 1960-жылы Кыргызстанда өндүрүлгөн өнөр жай товарлары 9 гана өлкөгө экспорттолсо, 1980-жылдары өнөр жай товарларынын экспортунун географиясы абдан кеңейип, Европанын 19 мамлекетине, Азиянын 18 өлкөсүнө, 16 Латын Америка жана Африка өлкөсүнө, бардыгы 53 мамлекетке экспорттолуп турган. Экспорттолгон товарлардын курамы да ар түрдүү: электротехникалык жабдыктар, так приборлор, космикалык тетиктер, технологиялык шаймандар, станоктор, электр кыймылдаткычтар, айыл чарба машиналары, жеңил өнөр жай товарлары ж.б.

Усубалиевдин доорунда маданият, көркөм өнөр, илим-билим дүйнөлүк масштабга чыкканы талашсыз. Көркөм адабият ааламга таанылды, кино өнөрү “кыргыз керемети” аталды, музыкада шедеврлер жаралды, опера атактуу сценаларда жаңырды, балет классикалык деңгээлге улуттук айчырай менен чыкты, айтор дүйнө кыргыз маданиятынын мыкты үлгүлөрүнө күбө болду.

Асанбек Стамов таамай жазгандай, чейрек кылым республиканы жетектеген Усубалиев кызматтан кеткенде “уча турган канатынан башка эч кандай артык-баш байлыгы жок шумкар сымал таза чыккан”. Сууган аргымактай чыйрак чыккан, ашыкча жетелегени жок салт атчан чыккан. Өзү гана эмес, республиканы да таза кармаган. Анын жеке керт башына байланыштуу не деген айыптарды коюшту, бирок асты жегич-ичкич, казынага кол салган колу туткак, паракор деген айып коё алышкан эмес.

Кыргыз Республикасы эгемендүүлүгү калыбына келген кезде да Усубалиев элге кылган кызматын улантты. Саясий, мамлекеттик ишмердигин башка деңгээлде жүргүздү, акылман аксакал катары көч башы болду. Тынымсыз иштеди. Мамлекеттин өнүгүүсүнө, элдин жыргалчылыгына, өлкөнүн коопсуздугуна арналган демилгелердин башында турду. Чоң маселелерди козгоп, тагдыр чечүүчү проблемалар боюнча сунуштарын макалаларында, каттарында жазып, сүйлөгөн сөздөрүндө айтты. Депутат катары эң керектүү мыйзам долбоорлорун иштеп чыгып, сунуштады, парламентте колдоду, ички-тышкы коомчулукту ынаандырды. Усубалиев демилгелеген мыйзамдар алигиче актуалдуу, стратегиялык мааниге ээ. Мисалы, Усубалиевдин суу жана суу-энергетикалык ресурстарды пайдалануу боюнча демилгелери азыр актуалдуу, келечекте да зарыл. Ал сууну товар катары эсептеп, аны тышка сатуу тууралуу мыйзамдын автору. Суу башы болгон, бирок бул эбегейсиз байлыкка толук ээлик кыла албай келген Кыргызстан үчүн суу стратегиясы – мамлекеттик суверенитеттин негизги проблемасы. Кыргызстан региондогу жана дүйнөдөгү кубаттуу державага айланабы же ча-

бал өлкө бойдон калабы, эл аралык мамилелердин активдүү, таасирдүү субъектиси болобу же геосаясаттын пассивдүү объектиси бойдон калабы, өз байлыгына өзү ээ өнүккөн мамлекет болобу же колунан кутун качырган, оозунан жемин алдырган бечара кейпин киеби? Дал ушундай түйүндүү суроолордун жандырмагы сууга жана аны пайдаланууга байланыштуу. Турдакун Усубалиев ушул маселелерди терең талдап, кашкайган фактылар, дүйнөлүк тажрыйба, эл аралык келишимдер менен бекем негиздеп, Жогорку Кеңештин чечимин кабыл алууга жетишет. Анда эң башкысы сууга акы алуу тууралуу чечим кабыл алынат: “Поручить Правительству Кыргызской Республики, опираясь на международный опыт по водопользованию и в целях обеспечения сохранения в надежном техническом состоянии и эксплуатации межгосударственных гидроузлов, установить плату за воду, подаваемую соседним государствам для сельского хозяйства и промышленности, коммунально-бытовых нужд, в первую очередь из Токтогульского, Кировского, Орто-Токойского и Папанского водохранилищ, а также из малых рек Ошской и Джалал-Абадской областей, из которых подается вода для Ферганской долины Узбекистана и Таджикистана, а также Курдайского и Меркенского районов Казахстана”⁶.

Усубалиев суунун баркын жакшы билген республиканын жетекчиси катары анын кызыкчылыктарын коргоого башын байлаган ишмер. Казак ССРинин 1964-1986-жылдардагы биринчи катчысы Динмухаммед Кунаев Орто-Токой жана Киров суу сактагычтарын Казакстанга каратуу, Өзбек ССРинин жетекчилиги 1955-жылдан 1961-жылга чейин Соң-Көлдүн суусун Нарынга, Ысык-Көлдүн суусун Чүй дарыясына агызып алуу аракеттерине каршы турган. Борбордук Комитеттин саясий бюросу стратегиялык пахтаны жана дан эгиндерин өндүргөн ири республикалардын демилгесин колдогонуна карабастан, Усубалиев бекем аргументтер менен Кыргызстандын кызыкчылыктарын коргоп калган. Ал кезде Саясий бюронун чечимине каршы чыгуу кызматтан ажырамак тургай өлүмгө тете эле. Ошол кармашта тунук акыл, терең билим, кашкөй эрдик, атуулдук намыс гана Усубалиевдин куралы, жан жолдошу болгон.

Ошентип, кечээки жетекчи калган өмүрүн өлкөсүнө арналган иш менен өткөрдү. Жакшы жашады, татыктуу өмүр сүрдү. Жамандыгын көрсөткөнү жок, кек сактап, бирөөнү куугунтуктабады. Асылды асыл чалбайт, ак сөөк жамандыкка барбайт. Туура, ыгы жок асылгандарга документтер, фактылар, аргументтер менен жооп берди, бирок алардын көрпөндө деңгээлине түшпөй, башын бийик көтөрүп, боюн таза кармады, кутумдардан оолак болду. Өмүрүнүн акырында алданкүчтөн тайганын билдиргиси келбеди, жетекчиликтен суранбады, жеке маселесин айтып, дооматын артпады, нарк билги, кутман адам экенин билгизди. 1998-жылы 80 жылдык мааракетин өткөрүүгө да каршы чыгып, мамлекеттин эсебинен той кылуу туура эмес деп да бир нарк сабагын көргөздү журтуна. Ысымын географиялык же кайсы бир объектилерге ыйгаруу маселесине да караманча каршы турду.

Турдакун Усубалиевдин доору – өлкөнү мамлекеттик иштин алпы башкарган ренессанс доор, эмдигиче түгөтө албай жаткан эсепсиз байлык түптөлгөн жаратман доор.

⁶Усубалиев Т.У. Вода - дорожка злата. Бишкек, 1998. 32-б

Алмаз ОКИН

Омор Султанов – 90

“Сен азыр эмнени ойлоп турдуң экен, Айдалып баратканда ак булуттар”

Болотбек ТАШТАНАЛИЕВ,
“Кыргыз Туусу”

Биз – Кыргыз Улуттук жазуучулар союзунун мурдагы төрагасы Нурлан Калыбеков, мен, Омор Султановдун шакирти, “Кыргыз Туусу” гезитинин маданият бөлүмүнүн башчысы Болотбек Таштаналиев, акын Нуркыз Рыскул кызы ж.б.лар кичине кечирээк келип калган экенбиз. Опера жана балет театрынын миң кишилик залында орун калбай, келгендердин арты туруп калышты деп, батыш ирегесиндеги сырткы эшигин ичинен жаап койгон экен, сыртта калсак болобу.

Нурлан Калыбеков “Кашайгырдыкы, Азербайжандан акын-жазуучулар келип калган экен. Бир аз кармалып калбадымбы. Алар менен учурашып койбосоң да уят. Омокемин 90 жылдыгына келип, кире албай сыртта калабызбы. Нуркыз чоңсуң го. Бул жакта тааныштарың болсо, чалчы кирели”, – деди кейип. Нуркыз азамат экен: “Азыр мен режиссерго чалайынчы” деп, телефондон бирөө менен сүйлөшкөндөй болду да: “Агайлар, жүрүңүздөр!” – деп Кыргыз улуттук академиялык опера жана балет театрынын администрациясы жана жамааты кирген чыгыш тарабынан ичине кирдик.

Киргенче Нурлан Калыбеков: “Омокем топ жарган, бетке чаап сүйлөгөн, анча-мынчаны теңине албаган, өзүнүн кадыр-баркын билген, мырза киши эле. А киши менен Путин жүргөн жерлерде жүргөм. Өзүм сыйлаган, урматтаган акындын 90 жылдыгына кире албайт деген эмне?! Опера жана балеттин эшигин башка күнү жапса да бүгүн ачып эле койбойт беле”, – деп кобурап күлдүрүп барды.

Иш-чара башталып, Омор Султанов тууралуу фильм көрсөтүлүп, Омокебиз өзү сүйлөп жатыптыр. Куду тирүүсүндөй. Устат-шакирт болуп, Омоке менен ээрчишип көп жүрүп калдык. Өмүрү өткүчө менин атымды эстей албай койду. Телефон чалса деле, жолугуп калсак деле: “Ай Таштанбек” дечү. Кээде шашылып жүргөн болот. 5-10 мүнөт сүйлөшүп калабыз. Ошол 5-10 мүнөттө айрымдар он саат ойлонуп отуруп онтолоп айта албаган, не бир укмуш ойлорду айтып койчу.

Биздин муун, анын ичинде мен Омор Султановдун “шинелинен” чыкканбыз. А кишинин ыр китептери, котормолору менин үстөл китептерим эле. Азыр унутуп баратам. Ушунча көп жолу кайталап окугангабы, “Сен жөнүндө поэмасын” жатка билчүмүн.

Кечээ Кыргыз улуттук академиялык опера жана балет театрында Кыргыз эл акыны, жазуучу, киносценарист жана котормочу Омор Султановдун туулгандыгынын 90 жылдыгына арналган салтанаттуу адабий-музыкалык кече болуп өттү.

Билбейм кайдан табылгансың сен мага
Маңдайыма бүткөн жалгыз бакыттай.
Сени сүйдүм буйрук алып тагдырга
Башкалардын миңи сага татыбай.

Же атайы сен жаралып мен үчүн
Төрөлгөндө мендик болуп төрөлдүң.
А болбосо айтчы, жаным, эмне үчүн
Зарлап тапкан перзентимдей көрөмүн.

Биз жолуктук майдын жумшак түнүндө
Ал түн мага сени эскерткич боёктой.
Мен сүйлөсөм сенин үнүң үнүмдө
Мен көрүүгө сенин көзүң керектей.

Уктаганда сенин уйкуң менде бар
Ойлоруң да ойлорума киришкен.
Биз экөөбүз эки сандай барабар
Биз экөөбүз эки суудай бириккен.

Эмне деген ташка тамгадай басылган саптар. Омоке өзү да ташка тамга баскандай сүйлөчү. “Жазсаңар жакшы жазгыла. Жаза албайсыңарбы, анда жакшылап кетмен чапсаңар деле, түшүнгөн адамга бул деле поэзия” дечү. Эптеп-септеп ыр чүргөгөндөрдү көрсө, жини кашайчу.

Биз Омор Султанов жетектеген Алыкул Осмонов атындагы адабий ийримде катышып жүргөндө, “Эгер акын базарга барып, ошол базарга барган көптүн бириндей ойлонсо, ал акын эмес. Ал эптеп жүргөн бир бечара. Силер базарга жөн барбагыла. Базардан сулуулук издеп баргыла. Сөз издеп баргыла. Ыр издеп баргыла. Сен башкалардай эле аларман, же сатарман болгонуң менен, сен жазармансың. Жазарман бардык жерде жазарман бойдон калышы керек. Биз бул дүйнөгө ыр жазганы келгенбиз. Биздин миссиябыз ыр жазуу. Өмүрүбүздүн бүтүп, акыркы жолу дем алганча ыр жазып, ыр менен дем алышыбыз керек”, – деп айтканда көздөрү жайнап кетер эле.

Омокемдей ыр жазса болот, бирок Омокедей сүйүп, Омокедей жашаш кыйын. Ал баарыбыздын эле колубуз-дан келбейт.

Омоке жаңычыл акын болчу. Прозада Чыңгыз Айтматов ар бир жазылган жаңы чыгармасында жаңы теманы көтөрүп чыгып, жаңы ойлор, идеялар айтылган болсо, поэзияда Омор Султанов да ар бир жаңы китеби менен жаңычылдыктын үлгүсүн көрсөттү жана ар бир жаңы китеби менен улуттук поэзиянын асманын кеңейтип отурду.

Омокебиздин экинчи өмүрү байсалдуу улана берсин.

Таштанды – көйгөй эмес, мүмкүнчүлүк

Гүлмайрам РАХМАНБЕРДИЕВА,
“Кыргыз Туусу”

Кыргызстан — тоолуу, суусу мол өлкө. Бирок акыркы жылдары электр энергиясынын жетишсиздиги түйшүккө салып келет. Айрыкча кыш күндөрүндөгү абал баарына белгилүү. Мындай учурда альтернативдүү энергия булактарын издөө — өлкөнүн стратегиялык максаты болуп калды. Алардын ичинде таштандыдан энергия алуу (Waste-to-Energy) — экологиялык да, экономикалык да жактан эң келечектүү багыттардын бири.

Таштандыдан энергия алуу – жаңы багыт

Дүйнөлүк тажрыйба көрсөткөндөй, төгүлүп жаткан таштандылар — жөн гана экологиялык көйгөй эмес, энергия булагы да болуп бере алат. Бул технология Waste-to-Energy (WTE) деп аталат жана үч негизги ыкма аркылуу иштейт:

1. Күйгүзүү (инсинерация)

Бул ыкмада таштандылар атайын заводдордо жогорку температурада өрттөлөт. Натыйжада бөлүнүп чыккан жылуулук сууну бууга айлантат. Ал эми буу турбиналарды иштетип, электр энергиясын өндүрүүгө же имараттарды жылытууга (жылуулук энергиясы) колдонулат. Бул эң кеңири таралган ыкмалардын бири.

2. Биогаз өндүрүү (Анаэробдук ачытуу)

Органикалык калдыктар, мисалы, тамак-аш калдыктары, малдын кыгы жана саркынды суулар кычкылтеги жок чөйрөдө (анаэробдук шартта) атайын идиштерде (реакторлордо) чиритилгенде, биогаз бөлүнүп чыгат. Биогаздын негизги бөлүгү метан газы болуп саналат. Бул газ генераторлордо күйгүзүлүп, электр энергиясы жана жылуулук алынат.

3. Газификация жана пиролиз

Бул процесстерде таштандылар кычкылтектин жетишсиздигинде же толук жоктугунда абдан жогорку температурага чейин ысытылат. Таштандылар күйбөстөн, газга (синтез-газ деп аталат), суюк майга жана катуу көмүр сымал заттарга ажырайт. Пайда болгон синтез-газ андан ары электр энергиясын же жылуулукту өндүрүү үчүн колдонулушу мүмкүн. Пиролиз көбүнчө пластик же эски шиналар сыяктуу калдыктар үчүн натыйжалуу.

Бизге геле курулмай болду

Бул үч ыкма таштанды төгүүчү жайлардын аянтын кыскартып, ошол эле учурда кайра жаралуучу энергия булагы катары кызмат кылат. Бул айтылып жаткан ыкмалардын кайсынысы Кыргызстан үчүн ыңгайлуу жана алдыда курулуу каралып жаткан заводдор кайсы ыкма менен иштээри аныктала элек.

Ага карабастан, ушул жылдын декабрь айында суткасына 1 миң тонна таштандыны кайра иштетип, кубаттуулугу 30 МВт/саат электрэнергия берүүчү завод Бишкек шаарында ишке кирүүсү күтүлүп жатат. Келечекте кайра иштетүү көлөмүн суткасына 3 миң тоннага жеткирүү пландалып жатканы да айтылууда.

Аны менен кошо Ош шаарына жана Ысык-Көл облусуна таштандыны кайра

иштетип, электр жарыгын өндүрүүчү заводдор курулаары пландалып жатканын жергиликтүү бийлик өкүлдөрү айтышууда. Алдыңкы жылдары бул пландар иш жүзүнө ашып калса, кеминде жылына орто эсеп менен таштандынын эсебинен 330 млн. кВт/с ка барабар электр өндүрсө болот.

Дүйнөлүк тажрыйба жана жетишкендиктер

Улуу Британия (19-кылымдын аягы) 1874-жылы Англиянын Ноттингем шаарында дүйнөдөгү эң биринчи таштандыларды күйгүзүүчү меш (инсинератор) курулган. Ал учурда максат — таштандыларды жок кылуу гана болчу, бирок кийин инженерлер күйүүдөн чыккан жылуулукту электр энергиясына айланта болоорун түшүнүшкөн. Ошентип, Waste-to-Energy концепциясынын башаты Британияда пайда болгон.

Япония — технологиясы өнүккөн өлкө катары белгилүү. Япония 1960-жылдардан баштап таштандыларды электр энергияга айландыруу боюнча дүйнөдө лидер болгон. Себеби өлкөдө жер аз, таштандыларды көмүүгө орун жок. Ошондуктан алар инсинерациялык заводдорду шаарлардын ичинде эле курушкан. Азыр Японияда 1000ден ашык таштандыларды энергияга айландыруучу заводдор бар. Бул заводдор жарык, жылуулук жана электр берет, ошол эле учурда зыяндуу түтүн толук тазаланат. Мисалы: Токио жана Осака шаарларындагы “Clean Authority” заводдору таштандыларды күйгүзүп, ошол эле имараттын жылуулук жана электр муктаждыгын камсыз кылат.

Швеция — дүйнөдөгү эң таза жана эффективдүү система менен иш алып барат. Өлкө 1970-жылдары бул технологияны өркүндөтүп, аны экологиялык деңгээлге көтөргөн. Азыр бул өлкө таштандылардын 99%ын кайра иштетет же энергия өндүрүүгө колдонот. Атуугул коңшу Норвегия жана Даниядан таштандыларды сатып алып, аларды энергияга айландырат. Швециянын шаарлары таштандыдан алынган электр менен жылытыла турган системага өтүшкөн.

Дания жана Германия — экологиялык жаңылануучу энергетика борбору десек болот. Дания 1980-жылдары коомдук имараттардын жылуулук системасын таштандыларды күйгүзүүчү заводдорго туташтырган. Германияда болсо таштандыларды энергияга айлантуу менен бирге биогаз өндүрүү багыты да өнүккөн. Азыр Германияда 1000ден ашык биогаз жана 60тан ашык күйгүзүүчү станция бар.

АКШ — ири масштабдагы өндүрүш катары белгилүү. АКШда мындай станциялар 1970-жылдардан тарта курулган. Азыр 20дан ашык штатта “Waste-to-Energy” заводдору иштейт. Мисалы, Флорида жана

Нью-Йорк штаттарынын заводдору шаар таштандыларынын 70%ын электр энергиясына айландырат.

Кытай — акыркы он жылдагы дүйнөлүк лидер болуп келет. Ар жылы ондогон жаңы заводдор курулат, азыр өлкөдө 300ден ашык таштандыларды энергияга айландыруучу станция иштейт. Бул Кытайдын “жашыл энергетика” программасынын негизги бөлүгү болуп саналат.

Кыргызстандагы таштандылардын абалы

Расмий эсептер боюнча, Кыргызстан жыл сайын 600-700 миң тонна тиричилик таштандыларын чыгарат. Анын 60-70%ы Бишкек жана Ош шаарларына туура келет. Бишкекте күн сайын 900-1000 тонна, башкача айтканда, жылына 350 миң тоннадай ар түрдүү калдыктар топтолот. Таштандылардын 40-50%ы — органикалык (азык-түлүк калдыгы, өсүмдүк), 30%ы — кагаз жана пластик, калганы — металл жана айнек калдыктар. Учурда бул таштандылардын дээрлик баары жөн гана полигондорго көмүлөт, андан метан бөлүнүп чыгып, абага зыян келтирет. Бирок бул көлөм — энергия өндүрүү үчүн чоң потенциал экенин билсек да, жасоого аракет көрүлбөй келген.

Кыргызстанда канча энергия өндүрсө болот?

Бир тонна таштандыдан орточо 550 кВт/с электр энергиясы алынат. Демек: 600 000 тонна Ч 550 кВт/с = 330 000 000 кВт/с (330 млн кВт/с) электр энергиясын жылына өндүрүү мүмкүнчүлүгү бар. Бул көлөм: 60-70 миң үй-бүлөнү бир жыл бою электр менен камсыздай алат, чакан шаарлар же мисалы, Кара-Балта, Нарын сыяктуу кичи шаарлар үчүн жетиштүү болот. Эгер Бишкек, Ош жана Жалал-Абадда үч чоң Waste-to-Energy завод курулса, өлкөдө жылына 300-350 млн кВт/с кошумча энергия өндүрүлөт. Бул — Токтогул ГЭСинин өндүрүшүнүн болжол менен 5% тегереги болот.

Экологиялык жана социалдык пайдасы

Албетте, жылына тонналап чыгып жаткан калдыктарды ар жайга таштап, экологияны бузуп, айлана-чөйрөнү булгап, жерди ээлеп турганы өтө эле чоң көйгөй. Эң негизгиси, ошол маселе чечилип, таштандылардын көлөмү 80-90% кыскарат жана кайсы аймакта болбосун таза-лык сакталмак. Кошумча жер-жерлерде жумуш орундары түзүлүп, орто эсепте жүздөгөн жарандар жумуш менен камсыздалат жана өлкөбүздө муктаждык болуп жаткан электр жарыгынын жетишсиздиги азаят.

Ошондой эле биогаз өндүрүү аркылуу айыл чарба калдыктарын пайдалануу мүмкүнчүлүгү да чоң. Бул айыл жергесинде да энергия жетишсиздигин азайта алат.

Бирок, өлкөбүз үчүн азырынча мындай чоң альтернативалык мүмкүнчүлүктү жасоого бир аз тоскоолдуктар бар. Тактап айтсак, инвестиция жана технология жетишсиз, коомчулукта таштандыларды сорттоо маданияты али калыптана элек, бул жаатта калк жана жергиликтүү бийликтер арасында маалымат аз, экологияга болгон көзөмөл жана мыйзамдык база начар өнүккөн десек болот. Албетте, убакыттын өтүүсү менен, бул маселелерден арылып, башка өлкөлөр көрсөткөн жолго түшсөк болорун адистер белгилешет.

Ошону менен Кыргызстанда электр энергиянын жетишсиздигин жоюунун бир багыты — таштандыдан электр энергиясын алуу технологиясын ишке киргизүү экенин белгилесек болот. Бул таза жана туруктуу энергия булагы, шаарлардын таштанды көйгөйүн азайтуучу чара жана негизгиси экономикалык жактан пайда гана алып келе турган багыт.

Дүйнө тажрыйбасы далилдегендей, таштандылар — бул жаңы мүмкүнчүлүктүн булагы. Кыргызстан да ушул багытта кадам таштаса, жакынкы жылдары энергетикалык жана экологиялык коопсуздукка жетише алаарына ишенебиз.

Узак жашоонун сыры

Гүлмайрам РАХМАНБЕРДИЕВА,
“Кыргыз Туусу”

Адистердин айтымында, узак жашоонун төмөндөшүнө экономикалык оор шарт, сапаттуу медициналык тейлөөнүн жетишсиздиги, туура эмес тамактануу, стресс жана экологиялык көйгөйлөр таасирин тийгизет. Айрыкча, жүрөк-кан тамыр оорулары, диабет жана рак оорулары эң көп катталган себептер бойдон калууда. Ошондой эле кыймылсыз жашоо образы, тамеки тартуу жана ичимдиктин да кесепети тийбей койбойт.

Саламаттыкты сактоо министрлиги калктын саламаттыгын чыңдоо үчүн алдын алуу программаларын, туура тамактануу жана дене тарбия маданиятын жайылтуу иштерин күчөтүүнү айтып келет.

Окинавалыктардын дасторкону

Ал өтө жөнөкөй, бирок пайдалуу. Алардын күнүмдүк рационун өсүмдүккө негизделген – жашылча-жемиш, деңиз азыктары, соя, тофу, жашыл чай жана эң белгилүүсү – батат же таттуу картошка болуп эсептелинет. Мал эти, майлуу тамак, таттуу жана кайра иштетилген азыктар өтө сейрек колдонулат.

Жергиликтүүлөр “Хара хачи бу” деген эрежени карманышат — бул “карын 80% толгондо токто” деген философия. Башкача айтканда, алар өзүңдү толук тойгузбай, аз-аздан, бирок көп жолу жешет. Мындай тамактануу жүрөк-кан тамыр ооруларын, диабетти жана семирүүнү дээрлик жоготот.

Окинавалыктар шашпай, жай жана тынч жашоону жакшы көрүшөт. Алар үчүн мезгил менен жарышуу маанилүү эмес — маанилүү нерсе учурдагы тынчтык жана гармония. Күн сайын алар бак-даракка кам көрүшөт, чогулуп чай ичишет, кошуналар менен сүйлөшүшөт, көңүлдүү маанайда убакыт өткөрүшөт.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, стресс — эрте карылыктын башкы себеби. Ал эми окинавалыктар стрессти азайтуу үчүн “Нанкуру найса” (“баары жакшы болот”) деген элдик түшүнүктү колдонушат. Бул ой жүгүртүү аларга кыйынчылыктарды жеңил кабыл алууга жардам берет.

Окинавада “моай” деген да түшүнүк бар — бул достордун же кошуналардын чакан тобу, алар бири-бирин өмүр бою колдоп турушат. Моай мүчөлөрү бирге чогулуп тамактанат, сүйлөшөт, майрамдашат, кимдир бирөөнүн иши же ден соолугу начарласа, чогуу жардам беришет. Бул коомдук байланыштар жалгыздыкты жоготуп, психологиялык ден соолукту сактоого чоң салым кошот. Изилдөөлөр көрсөткөндөй, күчтүү социалдык байланыш адам өмүрүн орто эсеп менен 7–10 жылга узартат.

Окинавалыктардын жашоосундагы эң терең философия — бул “Икигай”. Бул сөз “жашоонун себеби” же “өмүргө түрткү берген максат” дегенди билдирет. Ар бир адам эртең менен эмнеге ойгонорун, эмнеге жашарын, эмне үчүн өзүн пайдалуу сезерин билет. Кимдир бирөө небересинин чоңоюшун каалайт, кимдир бирөө бакчасын көркөк бөлөп, кошуналарын кубандырат, дагы бири чеберчилик менен кол өнөрчүлүк жасайт. Икигай — адамдын руханий тең салмагын сактап, өмүрдү кызыктуу жана маанилүү кылчу адат десек болот.

Окинавалыктар спорт залга барбайт, бирок күндөлүк кыймылдын негизинде жашашат — бак отургузат, үй жыйнайт, базарга жөө барат.

Мындан тышкары алар тай-чи жана йогага окшош жеңил дене көнүгүүлөрдү жасашат. Бул кан айланууну жакшыртуу, дененин ийкемдүүлүгүн жана тең салмагын сактайт. Ошондой эле алар эртең менен эрте турушуп, кечинде эрте уктайт — уйку режими да узак жашоого чоң таасир этерин жакшы билишет.

Жөнөкөй, бирок пайдалуу тамактануу

“Көк зоналардагы” элдердин дасторкону этке эмес, өсүмдүккө бай. Алардын рационунун негизин жашылча-жемиш, дан азыктары, буурчак, жаңгак, балык сыяктуу азыктар түзөт. Албетте, Кыргызстанда өсүп жаткан табигый, даамдуу жана абдан пайдалуу мөмө-жемиштер ден соолукту бекемдеп, өмүрдү узартуучу азыктар. Бирок биз майлуу, куурланган эт, камыр тамактарына көбүрөөк көңүл бурабыз. Андыктан ички органдарда ар түрдүү илдеттер пайда болуп, ашыкча салмак келип чыгат. Бул өмүрдү кыскартуучу эң терс адат экенин адистер белгилешет.

Мисалы, Сардиниянын тургундары көбүнчө зайтун майы, буудай наны жана кызыл шарап ичишет, ал эми Окинавада жашылча менен таттуу картошка (батат) негизги азык болуп саналат. Эң кызыгы — тамакты алар аз аздан, бирок ырахат менен бат-баттан тамактанышат.

Стресс, ашыкча санаа - өмүр душманы

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, узак жашагандардын көбү жакшы маанайда, оптимист жана руханий жактан бекем адамдар. Алар кыйынчылыкты тагдырдын сыноосу катары кабыл алып, ар дайым үмүт менен жашашат.

Грециянын Икария аралында “жашоо ырахаты” өзүнчө философияга айланган — бул жердеги эл убакытка шашылбайт, чай ичип, кошуналар менен сүйлөшүп, күн сайын күлүп жашайт. Узак жашаган элдердин баары жакындар менен байланыш жана коомдук колдоону жогору коёт. Италиянын Сардиния аралында болсо, улгайгандар үй-бүлөнүн кадырлуу мүчөсү, ар бир той же жолугушуу алардын катышуусуз өтпөйт. Ал эми Лома-Линдадагы адвентисттер жума сайын чогулуп, бири-бирине моралдык жана руханий колдоо көрсөтүшөт.

Өлкөбүздө

Саламаттыкты сактоо министрлигинин маалыматына ылайык, акыркы жылдары Кыргызстанда стресс, депрессия жана нерв ооруларынын саны кескин көбөйгөн же болбосо соңку беш жыл ичинде психо-эмоционалдык оорулар менен катталгандардын саны дээрлик 30 пайызга өскөн. Дарыгерлердин айтымында, бул тенденцияга бир нече фактор таасир этүүдө: экономикалык кыйынчылыктар, жумушсуздук жана карыз көйгөйлөрү; коомдук жана үй-бүлөлүк басым, турмуштук чыңалуу; маалыматтык чарчоо — социалдык тармактардагы терс маалыматтар жана салыштыруулар; уйкусуздук жана туура эмес жашоо образы. Адистер белгилегендей, стресс жана узакка созулган нерв чыңалуусу жүрөк-кан тамыр ооруларына, инсультка жана эрте өлүмгө алып келүүдө. Өлкөдө жыл сайын миңдеген адам дал ушул себептерден улам көз жумат.

Андыктан, эң жөнөкөй болгон адаттарды колдонуу менен, биз өз ден соолугубузду бекемдеп, узак жашоо сырын жашообузда колдонсок болот. Жакындар менен баарлашуу, бир туугандар менен тамашалашып, өткөн кеткенди чын дилден сүйлөшүү, күлкү-тамаша албетте стрессти жок кылып жашоого ырахат тартуулайт.

Жаратылыш менен гармония

Узак жашоо үчүн жаратылышка жакын жашоо маанилүү. Таза аба, таза суу, органикалык азык-түлүк, физикалык кыймыл жана тынч жашоо, күндүн энергиясы — ден соолук менен өмүрдү узарткан башкы факторлор. Жөнөкөй жаратылыш берип жаткан жер-жемиш, азык-түлүктөр менен тамактануу. Бак-дарак отургузуу, гүл, өсүмдүктөрдү өстүрүү, аларга камкордук кылуу, жан-жаныбарларды багуу сыяктуу табият өзү жараткан жаратылыштын гармониясы адамдын ден соолугуна дары да, азык да болот.

Демек, узак жашоонун сыры — кымбат дарыда эмес, жөнөкөй турмушта, таза абада, жылуу сөздө жана жакшы маанайда. Эң маанилүүсү — жашоонун ырахатын сезүү, жакындарың менен жылуу мамиле түзүү жана ар бир күнүң үчүн ыраазы болуу.

Ушундай жашоо образы ар бир адамды бактылуу жана узак өмүргө жетелейт дейт изилдөөчүлөр.

Дүйнөдөгү “көк зоналар”

Дүйнөдө кээ бир аймактар бар — ал жерлерде адамдар 90 жашты арта калтырып эле тим болбостон, жүзгө чыгып да сергек, шайдоот жана жарык маанайда жашашат. Ушундай жерлерди окумуштуулар “Blue Zones” — башкача айтканда “Көк зоналар” деп аташат. Ал аймактарга Япониянын Окинава аралы, Италиянын Сардиниясы, Грециянын Икария аралы, Коста-Риканын Никая жарым аралы жана АКШнын Калифорния штатындагы Лома-Линда шаары кирет.

Эмне үчүн бул жерлердеги адамдар узак жашайт? Алардын жашоо образын изилдеген окумуштуулар бир нече жалпы өзгөчөлүктү аныкташкан.

Табигый жана жай турмуштун таасири

Бул аймактарда жашагандар жаратылышка жакын жашашат. Алардын күн тартибинде ашыкча шашылыш, стресстик кырдаалдар аз. Эмгектенүү менен эс алууну тең салмакта алып жүрүшөт. Көпчүлүгү күн сайын жөө басат, талаада иштеп эмгектенет, бак-дарак отургузуп, багбанчылык менен алектенишет.

Жапониянын Окинава аралында мындай принципти “икигай” деп аташат — бул ар бир адамдын жашоодогу максаты. Бул түшүнүк адамды узак жашоого шыктандырат. Негизи эле Жапония — дүйнөдөгү эң узак жашаган жерандардын өлкөсү десек болот. Бул өлкөдө ар бир бешинчи адам 65 жаштан ашкан, ал эми жүз жаштагылардын (цэнтэнарлар) саны боюнча Япония дүйнөдө биринчи орунда.

Өзгөчө Окинава аралы “узак жашоонун мекени” катары белгилүү. Бул жерде жашаган элдин орточо жашы 85–90 жашты түзөт, айрымдары 100 жаштан ашса да сергек, шай жана өз алдынча жашай алышат.

Эмне үчүн окинавалыктар ушунчалык узак жана сапаттуу өмүр сүрүшөт? Изилдөөлөр бул феномендин сырын алардын жашоо образында, руханий дүйнөсүндө жана коомдук мамилесинде экенин көрсөтүп келет.

ЮНЕСКО жана Кыргызстан: маданият аркылуу жакындашуу

Ушул тапта **Өзбекстандын Самарканд шаарында Борбор Азиядагы эң ири эл аралык маданий-илимий окуялардын бири – ЮНЕСКОнун 43-конференциясы өтүп жатат. Бул ири жыйынга дүйнөнүн 190дан ашуун өлкөсүнөн 5 миңден ашык делегат, анын ичинде мамлекеттик ишмерлер, окумуштуулар жана маданий уюмдардын жетекчилери катышууга.**

Конференциянын ачылышы 30-октябрда болду. Иш-чаранын алкагында панелдик талкуулар, жаштар форуму жана тренингдер, маданий көргөзмөлөр жана презентациялар, аймактык кызматташтык боюнча жумушчу сессиялар, мастер-класстар уюштурулган.

Анда негизги темалар катары: билим берүү, маданий мурастарды сактоо, жасалма интеллект, экологиялык туруктуулук жана гендердик теңчилик ж.б. кирген. Өзбекстандын Президенти Шавкат Мирзиёев ачылыш аземде Самаркандды «маданияттар жана илимдер жолугушкан шаар» катары сыпаттап, Жибек жолунун руханий мурастарын дүйнөлүк өнүгүү менен байланыштыруунун маанисин белгиледи.

Буга байланыштуу Кыргызстандын Президенти Садыр Жапаров Өзбекстандын президенти Шавкат Мирзиёевге жана бир тууган Өзбекстан элине ЮНЕСКОнун Башкы конференциясынын 43-сессиясынын ачылышы менен куттуктоо жолдоду.

Президенттин куттуктоосунда белгиленгендей, бул жыйын Борбор Азия үчүн тарыхый мааниге ээ жана 40 жылдан кийин Парижден тышкары өтүп жаткан биринчи конференция болуп эсептелет. Садыр Жапаров байыркы Самарканд шаарын илимдин, билимдин жана маданияттын борбору катары баалап, иш-чаранын аймактагы маданий жана гуманитардык кызматташ-

ЮНЕСКОнун эки жолку баш директору Одрэ Азуле айымдын (Audrey Azoulay) Ысык-Көл форумуна катышып берүүгө убада берип жаткан учуру, Самарканд

тыкты чыңдоого өбөлгө түзөрүн белгиледи. Ал ошондой эле Өзбекстан элине форумду ийгиликтүү өткөрүүнү, жемиштүү талкууларды жана конструктивдүү чечимдерди каалады.

Самарканддагы жыйынга Кыргыз Республикасынын өкүлдөрү да катышты. Садык Шер Нияз конференцияга катышып, сөз сүйлөдү.

Кыргыз делегациясы бул иш-чаралардагы жолугушуулар аркылуу ЮНЕСКО,

Европа жана Азия өлкөлөрү менен биргеликте региондук долбоорлорду ишке ашыруу, жаштардын жана илимий чөйрөнүн катышуусун кеңейтүү маселелерин талкуулашты.

Аны менен катар КРнын Президентинин Кеңешчиси Арслан Койчиев ЮНЕСКОнун Башкы директору Одрэ Азуле менен жолукту. Жолугушууда Кыргызстан менен

ЮНЕСКО ортосундагы кызматташтыкты кеңейтүү, Борбор Азиядагы маданий байланыштарды чыңдоо, ошондой эле 2026-жылы өтө турган Ысык-Көл форумунун келечектеги багыттары тууралуу маселелерди талкуулашты.

ЮНЕСКОнун Башкы директору Одрэ Азуле айым регионалдык диалогдун ролун белгилеп, Борбор Азиянын элдерин бириктирген маданий баалуулуктар глобалдык тынчтык жана туруктуу өнүгүү үчүн маанилүү экенин баса белгиледи.

Эске салсак, 2026-жылы Чыңгыз Айтматовдун демилгеси менен негизделген Ысык-Көл эл аралык форуму өзүнүн 40 жылдык мааракесин белгилейт. Президент Садыр Жапаров тиешелүү буйрукка кол коюп, уюштуруу комитетин түзгөн. Форумдун максаты – адамзаттын руханий өнүгүүсүн, маданият менен илимдин өз ара байланыштарын, прогрессивдүү этиканы жана экологиялык көйгөйлөрдү талкуулай турган ачык эл аралык аянтча катары өнүктүрүү.

Самарканддагы жыйын жана алдыдагы Ысык-Көл форуму – Чыңгыз Айтматов баштаган эл аралык руханий диалогдун жаңы этабы. Бул эки окуя Кыргызстанды маданий дипломатиянын жана эл аралык кызматташтыктын активдүү борборлорунун бири катары көрсөтүп, өлкөнүн интеллектуалдык потенциалын дүйнөлүк аренада ачып бермекчи.

Анара АРЗЫБАЙ кызы,
“Кыргыз Туусу”

ОСАГОнун пайдасы тийип жатабы?

ОСАГО эмнеге керек?

Камсыздандыруунун 2 түрү бар, биринчиси ОСАГО. Экинчиси КАСКО. Айдоочу ОСАГО алган болсо, ошол айдоочу өзү жол кырсыгында күнөөлүү деп табылса экинчи тараптын чыгымын Мамлекеттик камсыздандыруу уюму (ОСАГО) төлөп берет.

Ал эми КАСКО болсо, кырсыкка кабылган айдоочунун унаасынын чыгымын төлөйт. Бул жерде ОСАГО менен КАСКОну чаташтырбашыбыз керек. Эгерде, кырсык болгон учурда күнөөлүү болсоңуз, сиздин да, экинчи унаанын да чыгымын камсыздандыруу уюму төлөөсүн кааласаңыз, анда ОСАГО жана КАСКО экөөнөн тең өткөн болушуңуз абзел.

Ден соолукка зыян келген учурда

Финансылык көзөмөл кызматынын расмий сайтындагы маалыматка ылайык, бүгүнкү күндө 1 мамлекеттик жана 14 жеке компания камсыздандыруу иштерин жүргүзүүдө. Расмий органдын сайтында жазылгандай, адам өмүрү кыйылган учурда 300 миң сом, майып болуп калган учурда 100 миңден 200 миң сомго чейин, денеден жаракат алган учурда 100 миң сом өлчөмүндө компенсация төлөнөт.

Жабырлануучулардын ар бирине 150 миң сомго чейин, бирок, 450 миң сомдон көп эмес акча төлөнүп берилери көрсөтүлгөн.

ОСАГО канча төлөп берди?

Камсыздандыруу компаниясы төмөнкүдөй маалымат берди. Ага ылайык, өлкө боюнча 371 миң 648 үй камсыздандыруудан өткөн. Мамлекеттик каттоо кызматында жалпы 1 млн. 251 миң 515 үй каттоодон өткөн. Турак жайын камсыздандыргандар мунун 29,70 пайызын түзөт. 2025-жылдын 31-октябрына карата 219 жаранга 27 797 974 сом компенсация төлөнгөн.

Ал эми 1 млн. 778 миң 901 унаа каттоодон өткөн болсо, алардын 326 миң 176сы ОСАГО алган. Бул жалпы санынын 18,34 пайызына тең. Ушул жылдын октябрь айына карата 53 кишиге 48 миллион 569 миң 665 сом кенемте төлөнгөн.

Ал эми жалпы жонунан 567 кишиге Мамлекеттик кам-

Адатта кыш мезгилинде жолдор тайгак болуп, жол кырсыктары да көбөйөт. Кыргыз айтмакчы, “кырсыктын бетин ары кылсын” дейли. Ошондой болсо да мындай учурда бардык айдоочулар милдеттүү түрдө өткөн камсыздандыруунун пайдасы канчалык тийип жатат, деги эле Мамлекеттик камсыздандыруу уюму бул жылы канча адамга компенсация төлөп берди ушуну сураштырып көргүк.

сыздандыруу уюму тарабынан 52 млн. 598,590 миң сомдук кенемте берилген.

Чыгымды көз карандысыз эксперт баалайт

Бишкек шаарынын тургуну Тилек Жуматаевдин айтымында, ОСАГОдон кенемте алуу бир топ убакытты талап кылат. Андыктан көпчүлүк жарандар кырсык учурунда камсыздандырууга кайрылбай жатышат. “Мен ушул жылдын жай айында кырсыкка кабылдым. ОСАГОго чалсам, алар МАИ кызматкерлерин чакыртыла деди. Ооба, мен күнөөлүү болдум. Бирок, МАИ кызматкерлерин чакырган жокпуз, анткени алар экөөбүзгө тең беш миң сомдон айып салып, унааны айып короосуна алып кирип, көз карандысыз экспертти чакырат экен. Ал эксперттин жыйынтыгы чыкмайынча унаа айып короодон чыгарылбайт. Ал жерге болсо, күнүнө жүз сомдон төлөө керек. Эки машинанын төлөмдөрүн жалпы эсептесем 20 миң сомдон ашып кетчүдөй экен. Бирок, камсыздандыруучу компания канча сомду төлөп бермек билбейм, мен өз убактымды үнөмдөдүм.

Менин кошунам кырсыкка кабылганына 2 ай болуп калды. Бүгүнкү күнгө чейин компенсация ала элек. Ушул сыяктуу окуяларды көп эле угуп жатам. Америка сыяктуу өнүккөн өлкөлөрдө камсыздандыруучу компаниянын өкүлдөрү өздөрү барып, жеринен баалап беришет”, – деди Тилек Жуматаев.

Камсыздандыруу полиси жокторго айып пул салынат

Жол кыймылынын коопсуздугун камсыздоо башкы башкармалыгынын басма сөз катчысы Байказы Айтикул уулуна байланышып, камсыздандыруу полиси жок айдоочуларга кандай чара көрүлө турганын сурадык.

“Жол тескөөчүсү айдоочуну токтоткон учурда камсыздандыруу полисин сурайт. Эгерде, айдоочуда ал жок болсо, үч миң сом өлчөмүндө айып пул салынат”, – деди ал.

Жыйынтыктаганда

Кыргызда “Кудай сактансаң сактайм дейт” деген жакшы кеп бар. Чынында кырсыктан алыс болулу, ар бирибиз жол эрежесин так сактасак кырсыктын алдын алууга чоң салым кошкон болобуз. Ал эми камсыздандыруу уюму канчалык эффективдүү иштеп жатат, жарандардын көңүлүнө толуп жатабы ага көз салып турабыз.

Султанбек АМАНБЕК уулу, “Кыргыз Туусу”

Терминдер саясий, маданий, идеологиялык, нравалык, укуктук мааниге ээ

РЕДАКЦИЯДАН: Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик тил жана тил саясаты боюнча улуттук комиссиянын Энциклопедия жана терминология борборунун “Ала-Арча” мамлекеттик резиденциясында “Терминдерди түзүүнүн өзгөчөлүгү” деген темада илимий-практикалык конференция өткөрдү. Жогорку деңгээлде уюштурулган актуалдуу конференцияга окумуштуулар, тилчилер, мамлекеттик бийликтин жана коомдук уюмдардын, медиа каражаттарынын өкүлдөрү катышты.

Мамлекеттик катчы Марат Иманкулов конференцияга куттук сөзүн жолдоп, Энциклопедия жана терминология борборунун ишин жогору баалады. Жалпы улуттук “Кыргыз Туусу” гезитинин баш редактору Алмаз Кулматов конференциянын ачылышындагы кириш сөзүндө сөз, аныктама, терминдер саясий, идеологиялык, нравалык мааниге, укуктук күчү менен коомду багытоочу энергетикага ээ экендигин белгиледи. Ал мисал катары президент Садыр Жапаровдун “Азыркы кыргыз мамлекетин түптөгөн аталар” жөнүндө жарлыгын мисал келтирип, ушул расмий документтеги “азыркы” деген бир сөз аркылуу байыркы кыргыз элинин мамлекеттүүлүгү ХХ кылымдын башында жаңы доордо жаңы форматта калыбына келгендигин кыска жана нуска туюнтканын баса белгиледи.

Окумуштуулар жана адистер термин жаратуунун орчундуу маселелерин кеңири талкуулап, термин жаратууда, колдонууда тилдин орток жана өзгөчө мыйзамченемдүүлүктөрүнө таянуу менен системдүү, комплекстүү аракеттерди жасоого көңүл бурушту. Ири алдыда тилдин коомчулук кабыл алгыдай, юридикалык тил менен айтканда легитимдүү, түшүнүктүү терминдердин зарылчылыгын айрыкча белгилешти.

Конференциянын жыйынтыгы менен резолюция кабыл алынды.

Иштинтүү илимий форумда баяндама жасаган адистердин пикирлерин жарыялоону эп көрдүк.

Кадаңбай БАКТЫГУЛОВ,
техника илимдеринин кандидаты, доцент,
“Action” ЖЧКсынын деректири:

Техникалык аталыштарды кыргызчалоо – жөн эле котормо болбошу керек

Кыргыз тилин бардык тармактарда, анын ичинде техникада да колдонуу — эне тилибизди чынында өнүктүрүүнүн жолу. Эгер ар бир тармак өз ишинде кыргызча, так жана түшүнүктүү аталыштарды колдонсо, анда мамлекеттик тил чыныгы жашоодо иштейт.

Бүгүн техникада колдонулган көп терминдер башка тилдерден алынган. Алардын көбүн кыргызчалоо кыйын, бирок мүмкүн. Мисалы, «ниппель» дегенди «желкиндик», «коэффициентти» — «көмөк чоңдук», «компрессорду» — «басым түзгүч», «сточные воды» — «агынды суулар» деп которсо, мааниси түшүнүктүү болуп калат.

Кээ бир жаңы сөздөр эки сөздөн турат: мисалы, «желкиндик», «жерчелги», «жертүрткү». Ушундай учурларда буларды чогуу жазуу туура болот. Анткени, алар жаңы түшүнүктөрдү берет. Ошондой эле «электрараа», «терезетекче» сыяктуу бириккен сөздөр да кыргыздын өз тилине ылайык угулат.

Азыр терминдерди иштеп чыгууну ар ким өз алдынча жасап жатат. Бирдиктүү система жок. Ошондуктан, ар бир министрлик, агенттик өз тармагындагы аталыштарды даярдап, түшүндүрмөсү менен Терминкомго сунуштаса жакшы болмок. Ошондо документтерди жазууда, ишти жүргүзүү да жеңилдемек. Терминкомдо бул

иш менен көптөн бери иштеп жаткан адистер бар. Алар кыргыз тили үчүн күйүп, керек болсо эмгек акы албай эмгектенишет. Бирок алардын эмгеги жетиштүү бааланбай келет. Мамлекет мындай адамдарды колдошу керек.

Жыйынтыктап айтканда, техникалык аталыштарды кыргызчалоо — бул жөн эле котормо эмес, улуттун тилин, маданиятын сактоонун бир жолу. Ар бир тармактагы адистер менен тилчилер бирге иштешсе, кыргыз тилинде илим да, техника да өз тили менен сүйлөйт.

Гүлжамал ЖАМАНКУЛОВА,
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасынын профессору:

Кыргыз тилинин терминологиясын өнүктүрүүгө көйгөйлөр жана сунуштар

Кыргыз терминологиясынын тарыхы байыркы Енисей жазмаларынан башталып, ар кандай доорлордо араб, фарсы, монгол жана орус тилдеринин таасири менен байып келген. Совет мезгилинде терминдер илимий негизде түзүлүп, Терминкомдун иши аркылуу тармактык сөздүктөр жаралган. Азыр Терминком мамлекеттик деңгээлдеги борбордук орган катары иш алып барууда. Бирок, бүгүнкү күндө терминологияда бир топ көйгөйлөр бар. Учурда жаңы технологиялардын кириши менен терминдер тез өзгөрүүдө, бир эле түшүнүк ар түрдүү формада колдонулат («инновация – жаңычылдык», «стандарт – өлчөм – үлгү» ж.б.), системалуулук жана бирдиктүү норма жетишсиз.

Анын негизги себептери терминдерди унификациялоочу мамлекеттик борбордун жана укуктук статустун жоктугу, терминологиялык стандарттын иштелип чыкпагандыгы ошондой эле бирдиктүү улуттук база жана координациянын жоктугу, адистердин жана атайын борборлордун жетишсиздиги, каржылоонун жана мамлекеттик колдоонун аздыгы деп эсептейм. Мунун натыйжасында, терминологияда башаламандык пайда болуп, илимий жана расмий документтерде бирдиктүү норма сакталбай жатат. Менин сунушум Кыргыз терминологиясынын бирдиктүү стандарты түзүлүшү керек. Улуттук терминологиялык база уюштурулушу зарыл. Андан сырткары, терминология боюнча атайын адистерди даярдап, Терминкомго расмий статус берүү жана ал мамлекеттик бюджеттен каржыланса деген ойдомун.

Терминологияны өнүктүрүү — кыргыз тилинин илимий жана мамлекеттик деңгээлде өнүгүшүнүн негизги шарты. Бул үчүн ишти илимий негизде уюштуруп, координациялык борбор түзүү жана мамлекеттик колдоону күчөтүү зарыл.

Тилек МИРЛАН,
“Тилимпоз” долбоорунун негиздөөчүсү:

Терминдерди которууга катчылыктар бар

Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу мамлекеттик тил жана тил саясаты боюнча улуттук комиссиянын алдындагы Терминология жана энциклопедия борборунун жүргүзүп жаткан иштери өлкөбүздүн тил саясаты үчүн чоң мааниге ээ экендигин белгилеп кетким келет. Борбордун адистери кыргыз тилинин терминологиялык базасын кеңейтүү, илимий жана техникалык тилди өнүктүрүү жаатында бир топ ийгиликтерге жетишип келе жатышат. Бирок, ошол эле учурда, азыркы учурдагы айрым терминологиялык котормолор боюнча бир катар маселелер байкалууда. Бул маселелер кыргыз тилинин табигый өнүгүүсүнө, илимий тил катары калыптанышына жана колдонуу маданиятына өз таасирин тийгизип жатат.

Көптөгөн терминдер жана сөз айкаштар башка тилдерден түзмө-түз которулуп, кыргыз тилинин ички мыйзам ченемдерине туура келбей калган учурлар бар. Мисалы:

• идти на риск → “тобокелге баруу” эмес, “тобокел кылуу”;

• надеть маску → “маска кийүү” эмес, “маска тагуу”;

• приложение → “тиркеме” эмес, “колдонмо”.

Бул сыяктуу мисалдар кыргыз тилинин сөз түзүү жана сүйлөө маданиятына жат көрүнүштөрдү жаратат. Терминдердин мааниси терең изилденбей, кээде түз которулуп сунушталып жатат. Натыйжада, илимий тактык жана жатыктык жоголуп, кыргызча тексттер жасалма өңүттө чыгууда.

Мындан сырткары, эл ичинде кеңири колдонулуп калган, өтө керектүү сөздөрдүн котормосу жоктугу мени дайыма ойлондурут. Мисалы, устав, официант, режим, график сыяктуу кеңири колдонулган сөздөрдүн кыргызча туруктуу эквиваленттери али күнгө чейин бекитиле элек.

Ошондуктан, терминдерди түз которбостон, алардын контексттеги маанисин, колдонуу чөйрөсүн жана кыргыз тилинин өз логикасын эске алуу зарыл.

Терминдерди жана алардын варианттарын эл ичиндеги жандуу колдонууга таянып талдоо үчүн Улуттук тил корпусунун маалыматтарын пайдалануу абзел. Ошондой эле, терминдердин элге түшүнүктүү, жеңил айтылуучу жана табигый угулушуна көңүл буруу керек.

Кыргыз тилинде терминологияны илимий негизде калыптандыруу — улуттук илимий ой жүгүртүүнүн, билим берүү системасынын жана мамлекеттик башкаруунун сапатын жогорулата турган негизги шарт. Бул жаатта Терминология жана энциклопедия борборунун иши өтө маанилүү, жана жогорудагы сунуштар борбордун ишин андан ары натыйжалуу жүргүзүүгө көмөкчү болот деген ишенимдемемин.

Анара АРЗЫБАЙ кызы, “Кыргыз Туусу”

Болотбек ТАШТАНАЛИЕВ,
“Кыргыз Туусу”

Башталгыч мектепте кыргыз тилин окутуунун методикасы илимин негиздөөчүлөрдүн бири, усулчу-окумуштуу, Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген мугалими, СССР жана Кыргыз ССР Эл агартуусунун мыктысы, Ч.Айтматов атындагы Эл аралык коомдук академиянын академиги, И.Арабаев атындагы медалдын

Ишеналы Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин 80 жылдык мааракелик иш-чарасынын алкагында жана Бүткүл дүйнөлүк илим күнүнө карата профессор Каратай Сартбаевдин 95 жылдыгына, академик Болот Каратаевич Сартбаевдин 70 жылдыгына арналган “Окуучунун, студенттин чыгармачылык жөндөмүн өнүктүрүү - XXI кылымдын негизги компетенциясы” аттуу эл аралык илимий-практикалык конференция болуп өттү.

Сартбаевдердин династиясы: педагог, дизайнер, химик-биотехнолог

жана сыйлыктын ээси, И.Арабаев атындагы илимий-изилдөө лабораториясынын негиздөөчүсү, “Алиппе” жана “Кыргыз тили” окуу китептеринин автору, педагогика илимдеринин кандидаты, профессор Каратай Сартбаевди кимдер билбейт. Анын колунан жаралган илимий-педагогикалык эмгектер, усулдук сунуштамалар ушул азыр да колдонулуп келатат.

Алгачкы сөздү Агартуу министрлигине караштуу Республикалык педагогикалык кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо институтунун директору А.Токтомаматов алып, “Алтын казык: баалуулуктарга негизделген билим берүү” аттуу баяндама жасап, анда аталган программанын артыкчылыктарын айтуу менен бирге К.Сартбаевдин илимий педагогикалык ишмердигинин бул программага дал келген негизги байланыштарына токтолду.

Андан соң С.Чуйков атындагы Кыргыз көркөм окуу жайынын директору Ж.Төлбашиева Каратай Сартбаевдин уулу СССР Сүрөтчүлөр союзунун мүчөсү, СССР дизайнерлер союзунун мүчөсү, КРнын сүрөтчүлөр союзунун мүчөсү, КРнын “Дизайн академиясы” УИБнин академиги, Т.Жүргенов атындагы Казак улуттук искусство академиясынын ардактуу профессору Болот Сартбаевдин өмүрү жана педагогикалык, теориялык, дизайнердик ишмердик боюнча зор салымы туурасында сөз кылды.

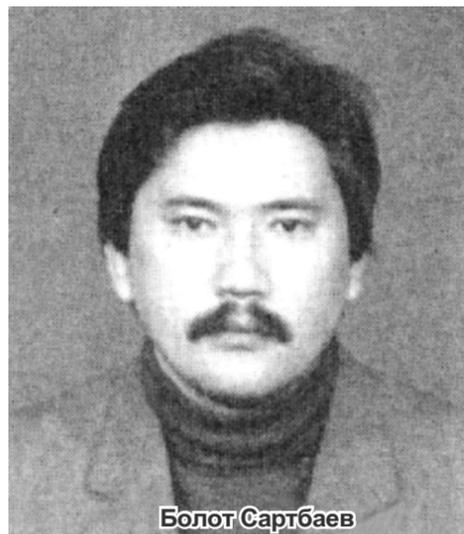
Конференцияга профессор К.Сартбаевдин небереси, академик Болот Сартбаевдин кызы Британия Королуствосунун илимий коомунун мүчөсү, илимдин доктору, эл аралык бир нече сыйлыктардын лауреаты, дүйнөлүк окумуштуу Асел Сартбаева онлайн видео менен байланышка чыгып, чыгармачылык жаратмандуулукка үй-бүлөнүн таасири жана илимий сапары туурасында кеп кылды.

Асел Сартбаева демекчи, азыр аны бүт дүйнө тааныйт. Ал бүгүнкү күндө химиялык биотехнология жаатындагы илимдеги ачылыштары менен дүйнөлүк маанидеги окумуштуулардын көңүлүн өзүнө бурдуруп турган кези. Асел азыр өзү да дүйнөлүк маанидеги окумуштуулардын катарында турат. Асель Сартбаева вакциналарды муздаткычсыз сактоонун жана ташуунун инновациялык ыкмасын, кремний менен жабуунун жардамы аркылуу энсилкациялоону иштеп чыккан. Ушундайча корголгон вакциналар 100 градуска чейин ысытылганда же 3 жылга чейин сакталганда бузулбайт. Бул технологияны ишке киргизүү вакциналарды сактоого жана ташууга кеткен чыгымдарды алда канча төмөндөтүүгө жардам берет.

Бул иш чарада ушул саптардын автору, “Кыргыз Туусу” гезитинин маданият бөлүмүнүн башчысы Б. Таштаналиев,

Асел Сартбаева

Болот Сартбаев

мен да сүйлөп “Болот Сартбаев: атанын уулу, эненин кубанычы, элинин сыймыгы” аттуу китептин бет ачарын жасадым. Китеп Каратай Сартбаевдин уулу, академик Болот Сартбаевдин баскан жолу, илимий ишмердигине арналган. Болот Сартбаев тууралуу энеси белгилүү окумуштуу педагог Акүпү Мураталиева айтып берип, мен кагазга түшүрүп бердим.

Болот Сартбаевдин сүрөткө болгон шыгы 3-4 жашында эле билинген экен. Мектеп жашынан сүрөтчү болуп даярданып, “Искусство” деген журналга жазылып, ар бир санын үзбөй окуп, андан шык алган, билимин өстүргөн. Москва жана Ленинграддан жарык көргөн искусствого байланышкан журналдарды, китептерди буюртма менен алдырып окуган. Мектепти бүтүп, Фрунзе шаарындагы С.Чуйков атындагы көркөм сүрөт окуу жайынын декоративдик-жасалгалар бөлүмүнөн билим алып, билимин 1976-1981-ж.ж. Ленинграддагы В.И.Мухин атындагы мамлекеттик жогорку көркөм өнөр – өнөр жай академиясынын “интерьер жана жабдуулар” факультетинен улантат. Ошол мезгилдин кыйындары В.Д.Кирхоглани, А.П.Изюитко, А.П.Павловдон окуган.

“Болот Ленинградга кеткенде колуна бир чемоданын көтөрүп кеткен. Келгенде 7-8 таңгак менен келди. Биз жиберген акчага китеп алып, өзү алган стипендияга жашаптыр. Ушундай да китептин фанаты болобу. Үйүбүздүн бир бөлмөсүнүн бир жагы балабыздын китептерине толду. Китеп текче алып, китептерин койдук. Кийин өзүнчө үй-жайлуу болгондо китептерин баарын алып кетти. Калган жүгү бир тең, китептери бир тең болду деп айтып жүрүшөт. А биз үчүн ал нерсе көнүмүш болчу. Атасы да, мен да китеп дүкөнгө жумасына бир жолу кирип-чыкпасак башыбыз ооруп калчу. Жакшы китеп болсо, кыя өтпөй ала берчүбүз. Кезектешип окуп

болуп, анан ал китеп досторго, туугандарга колмо кол өтүп, элдин энчисине айланып кетчү” деп эскерет энеси көрүнүктүү педагог, филология илимдеринин кандидаты Акүпү Мураталиева эже.

Андагы Фрунзе, азыркы Бишкекке кайтып келген соң, Кыргыз ССР көркөм фондунда долбоорлоочу болуп иштеп, анан С.Чуйков атындагы көркөм сүрөт окуу жайында атайын дисциплинадан сабак бере баштайт. Ал өз предмети боюнча Кыргызстандагы бирден бир адис болгон.

Болот Сартбаев өз ишинин кесипкейү катары таанылып, 1991-жылдан Т.Садыков негиздеген жана жетектеген Улуттук көркөм өнөр академиясында иштейт. Кийин 1994-жылы КГУСТАнын дизайн факультетине ишке чакырышып, анда РЖИР кафедрасынын атайын дисциплина боюнча доценттин милдетин аткаруучу болуп эмгектенет.

Өзү “Мен академик боломун” деп максат кылгандай, “Дизайн академиясынын” ИИБнин академиги, “Бишкек дизайнерлер бирикмеси” башкармалыгынын төрагасы, Т.Жүргенов атындагы казак улуттук көркөм академиясынын ардактуу профессору болот. “Универсальный словарь дизайнера” окуу китебин, “Методические указания по курсу графической пропедевтики” методикалык окуу куралын, “Өнөр жай графикасы”, “Станоктук живопись”, “Станоктук скульптура”, “Көркөм керамика”, “Чөйрөнү көркөм жасалгалар” адистиктери боюнча окуу пландарын жазып, ошондой эле “Дизайн” боюнча окуу планын жана стандарттарын иштеп чыгат. “В поисках утерянного Эдема”, “Дизайн это результат идеи”, “Кредит в искусстве или искусственный кредит” аттуу макалалары Бишкек, Алматыдагы мезгилдик басма сөзгө жарыяланат.

Мына ошентип баралына келип, чыгармачылыгы бышып жетилип турганда И.Арабаев университетине келип, дизайн

кафедрасында жарыбаган айлык менен иштеп баштайт. Мына ошондо айрым көрө албастар “Атасы И.Арабаев атындагы лабораторияны ачып жатса, баласы минтип дизайн кафедрасын ачты” дешип бир боо кылып, сөз чыгарып ийишет.

Албетте, улуу идеялар, изги максаттар дайыма эле колдоого ээ боло бербейт, жашоонун өзүнүн мыйзам ченемдүүлүгү ошол. Болот Каратаевич муну эң жакшы түшүнгөн, ага кейиген да, кайгырган да эмес. Бирок бул Болотко катуу тийген. Себеби ошол убакта ооруп жүргөн. Ооруганын жан адамга билдирбей, жадагалса атасы менен апасына да айткан эмес.

Минтип Кыргызстанда дизайн академиясын ачууга мүмкүн болбой, колу-буту байлалуу болгондо, кошуна Казакстанга кетип, “Сымбат” дизайн академиясы жана Т.Жүргенов атындагы Казак улуттук искусство академиясы менен кызматташып, барып-келип иштегени ошондон. Ал мунун баарын өмүр бою алган билими, тажрыйбасы кийинки муундарга калсын жана унутулуп калбасын, өмүрү саяа кетпеси үчүн жасаган. Анткен менен Болот Сартбаев өз мекенинин патриоту болгон. Казакстандын дизайн академиясы тарабынан Алматыда жашап калууга канчалык сунуштар түшпөсүн, ал бул сунушка макулдугун берген эмес.

Өз мекенинде, өзүбүздүн окуу жайлардын биринде дизайн академиясын ачууну көздөгөн. Тилекке каршы, бул кыялдары, ойлогон ойлору анын көзү тирүүсүндө жарым-жартылай гана ишке ашкан.

Болот Каратаевич Сартбаев бул дүйнөдө аз жашаса, ошол аз өмүрүндө байманалуу жана майнаптуу өмүр сүрдү. Дайыма идеялар менен, изги максаттар менен жашады.

Конференцияда сөз сүйлөгөн И.Арабаев атындагы КМУнун профессору В.Мусаева: “Убагында Каратай агайга билим тармагын башкарып бер деп министрлик кызматты сунуш кылган экен. Ошондо ал кызматтан баш тартып, өзүн жалаң гана илимге, мектеп ишине баш байлаптыр. Аалым болуш оңой, адам болуш кыйын. Ал ар дайым адам болуп жашады. Каратай Сартбаевдин өмүрү баарыбызга үлгү боло алат. Бүгүнкү күндө медицинада Ахунбаевдердин, музыкада Малдыбаевдердин династиясы кандай даңазалуу болсо, билим, илимде Сартбаевдердин уникалдуу династиясы бар деп сыймык менен атай алабыз. Каратай агайыбыз жубайы КР билим берүүсүнүн эмгек сиңирген ишмери Акүпү эжей экөө агартуу тармагында өмүр бою иштеп ийгилик жаратышса, баласы, “Дизайн” академиясынын академиги Болот Сартбаев бул тармакты ат чабым алдыга сүрөп кетти. Биз айткан династияны андан соң небереси А.Сартбаева дүйнөлүк деңгээлге алып чыкты” – деп Сартбаевдердин үй-бүлөлүк династиясын ачып берди.

Бул калыс жана акыйкат баа. Бүгүн аталба профессор Каратай Сартбаев менен академик Болот Сартбаевдин улуу көчүн дүйнөлүк окумуштуу Асел Сартбаева татыктуу улантууда.

Диана ТАЛГАРТБЕК кызы:

Бүгүнкү кыргыз жаштары аракетчил, жаңы идеяларга бай, тил үйрөнүүгө шыктуу жана күчтүү

– Диана, Президенттик стипендияга ээ болушуң менен куттуктайбыз! Алгач бул жаңылыкты укканда кандай сезимде болдуң?

– Чынын айтсам, башында түш сыяктуу эле сезилди. Телефонго келген катты кайра-кайра ачып окуй берип, бир ишенип, бир ишенбей турдум. Ушунчалык кубанып турсам да өзүмдү тынч кармоого аракет кылдым. Биринчи устатыма сүйүнчүлөрдүм. Андан кийин ата-энеме айттым. Ал эми чыныгы кубаныч сезими Ынтымак ордосуна барып, сыйлыкты Президенттин колунан алган учурда гана келди...

– Сизге шыктануу берген адамдар кимдер?

– Чынын айтсам, башында университетке чоң кызыгуу менен эмес, жөн гана “диплом алып бүтүрсөм болду” деген ой менен келгем. Бирок убакыт өткөн сайын бул ой таптакыр өзгөрдү. Мага окуу жайымдагы профессорлордун, окутуучулардын студенттерге болгон мамилеси, алардын студенттерге болгон жылуу, жан дүйнөсү менен кылган камкордугу чоң таасир берди. Ар бир окутуучу билим гана эмес, жашоого болгон көз карашымды да өзгөрттү.

Айрыкча ректорубуз, академик Рысбек Зарылдыкович Нургазиев жөнүндө айткым келет. Ал ар бир студентти өз байсындай көрүп, ийгилигине чын ыкпастан кубанат, ишеним берип, колдоо көрсөтөт. Эң баалуу сапаты – жөнөкөйлүгү жана ар бир студенттин пикирин угууга даярдыгы. Дал ушундай жетекчи мага чоң шыктануу берди. Ошондой эле мен үчүн өзгөчө устаттар – профессор Батаканова Светлана Топчиевна жана факультеттин окутуучулар жамааты болду. Алардан мен жөн гана сабак эмес, жашоонун сабагын үйрөндүм. Ар бир сөзүнөн жана жүрүм-турумунан үлгү алып, инсан катары өсүүгө шыктандым.

– Жаштарга билим алуу жана максат коюу боюнча кандай кеңеш айта аласың?

– Билим алуу жана максат коюу жөнүндө сөз кылганда, менин оюмча эң маанилүү нерсе – жоопкерчиликти ала билүү жана эрктүүлүк керек. Себеби, биздин улуу окутуучу дайыма: «Эгер сенде миң түркүн талант болсо да, жоопкерчилигиң жок болсо – ал таланттын баасы бир тыйын», – деп айтчу. Бул сөздүн чыныгы маанисин мен кийин түшүндүм. Чынында, адам канчалык билимдүү, таланттуу же акылдуу болбосун, эгер өзүнө, убактысына, ишине жана максатына жоопкерчилик ала албаса, эрктүү болбосо, алдыга чыгуусу кыйын. Менин түшүнүгүмдө жашоонун формуласы көп кеңеш угуу эмес. Адам өзүн өзү тарбиялап, өзүнө талап коюп, ар күнү өз жашоосу үчүн жоопкерчиликти мойнуна ала билсе, ошол жетиштүү. Анткени, жоопкерчилик бар жерде тартип бар, тартип бар жерде – өсүү бар. Менин оюмча, адам үчүн эң маанилүү сапаттар – чечкиндүүлүк, аракетке даярдык жана жоопкерчиликти өз мойнуна ала билүү. Дал ушул үчөө ийгиликке жетүүнүн негизин түзөт.

– Кыргызстандагы жаштардын потенциалын өнүктүрүү үчүн эмне кылуу керек деп ойлойсуз?

– Менин оюмча, жаштардын потенциалын ачуу үчүн бир эле нерсе эмес, бир нече багыт керек. Биринчиден, са-

Өткөн жумада Президент Садыр Жапаров өлкө ЖОЖдорунун 92 мыкты студентине президенттик стипендия тапшырды. К.И.Скрябин атындагы Кыргыз улуттук агрардык университетинде, инженердик техникалык факультетинин агроинженериядагы экономика жана менеджмент кесибин боюнча 4-курсун студенти Диана Талгартбек кызы да ушул стипендияга ээ болду. Аны менен катар “Борбордук Азиянын мыкты студенти” наамына жана Г.А. Баян атындагы фонддун стипендиясына татыды. Биз Диана менен заманбап кыргыз жаштарынын мүмкүнчүлүктөрү, билимге болгон кызыгуусу жана лидерлик сапаттары жөнүндө сүйлөштүк. Ал университеттеги тажрыйбасы, устаттардан алган сабактары ошондой эле, жаштарга карата көз карашы тууралуу айтып берди.

паттуу билим жана практика болушу зарыл. Жаштар теорияны эле окуп тим болбостон тажрыйбага, долбоорлорго жана стажировкаларга катышышы керек. Айрыкча айыл жергесиндеги жаштарга бирдей мүмкүнчүлүк түзүлүшү маанилүү. Мен бул нерсенин канчалык эффективдүү экенин өз тажрыйбамда көрө алдым десем болот, себеби биздин КУАУ да, лабораториялар, завод жана музейлер бар. Анын натыйжасында биз өзүбүздүн адистигибизди тереңдетүү менен окуй алабыз. Ошол себептен сапаттуу практика болуусу зарыл деп эсептейм. Экинчиден, ишеним жана колдоо чөйрөсү абдан маанилүү. Жаштарга “сен жашсың, дагы эрте” дебей, тескерисинче ишенип, жоопкерчиликти берип көрүш керек. Эң негизги нерсе – өз алдынча ойлонгон, жоопкерчиликтүү муунду тарбиялоо. Биздин келечек – өзүнө ишенген жана аракет кылган жаштарда. Ошондуктан, жаш адам сөз менен эмес, иш менен үлгү болушу керек. Жыйынтыктап айтканда жаштарды кармап туруу эмес, ишендирүү, башкаруу эмес – мүмкүнчүлүк берүү, жөн гана окутуу эмес – жашоого даярдоо керек. Ошондо потенциал күчкө айланат.

– Бүгүнкү кыргыз жаштарынын портретин кандайча сүрөттөй аласың? Алардын күчтүү жана алсыз жактары кайсылар?

– Мен бүгүнкү кыргыз жаштарын аракетчил, энергиялуу, жаңы идеяларга ачык жана тил үйрөнүүгө шыктуу жана күчтүү деп сүрөттөйм. Алардын күчтүү жактары – жаңы маалыматты бат кабылдай билүү, максатка умтулуу жана өзгөрүүгө даярдыгы. Алсыз жактары – кээде чечкиндүүлүктүн жетишпештиги, шаш-

малык, өзүнө ишенбөө жана жалкоолук. Көп ийгиликтерден, жетишкендиктерден бизди тосуп койгон бул жалкоолук, ошол себептен эң алсыз жак ушул деп ойлойм.

– Жаш муундун негизги миссиясы бүгүнкү Кыргызстанда эмнеде – билим алуудабы, коомдук активдүүлүктөбү же жаңы идеяларды жаратуудабы?

– Менин оюмча, жаш муундун негизги миссиясы – билим алып, өзүн өнүктүрүп, анан жаңы идеяларды жаратуу аркылуу коомго жана өлкөсүнө пайда алып келүү. Бир гана билим же активдүүлүк жетишсиз, баары бири-бирине байланыштуу. Жаштар идея жаратып, аракет кылганда гана өлкө өзгөрөт. Аны менен биргеликте чет тилдерди үйрөнүү, ар бир жаш муундун милдети деп айтмакчымын. Өз тилиңди сүй, бирок чет тилди үйрөн – акылың кеңейет, дүйнөң байыйт. Себеби чет тилди үйрөнүү – дүйнөгө ачылган эшик.

– Азыркы жаштарда “чет өлкөгө кетүү” каалоосу көбүрөөк байкалат. Бул көрүнүш эмнеден кабар берет?

– Жаштардын “чет өлкөгө кетем” деген каалоосу мүмкүнчүлүктүн жана шарттардын жетишсиздигин сезгендиктен пайда болот. Көпчүлүк жаштар билим, карьера, тажрыйба издейт, бирок алар үчүн Кыргызстанда андай шарттар толук түзүлбөйт. Бул көрүнүштү өзгөртүү үчүн керек болгон нерсе – жаштарга мүмкүнчүлүк түзүү, ишеним берүү жана шартты жакшыртуу, сапаттуу билим, стажировка, стартап жана карьералык программалар, ишкерликке колдоо. Эгер жаштар өз өлкөсүндө өсүп, идеяларын ишке ашыра алышса – четке кетүүнү көп деле ойлонбой калат деп ойлойм, себе-

би, өз мекениңде, ата-энеңдин жанында, жүргөнгө эмне жетсин.

– Сиз өзүңүздү келечекте жаштардын үнүн угузган өкүл катары элестете аласыбыз?

– Ооба, мен өзүмдү келечекте жаштардын үнүн жеткире алган өкүл катары элестетем. Себеби жаштардын идеясы, энергиясы жана үнү угулушу керек. Мен аларга мүмкүнчүлүк түзүп, өзгөрүүлөрдү жасоого көмөк көрсөткүм келет.

– Технологиялар, социалдык тармактар жаштардын дүйнө таанымына чоң таасир этүүдө. Цифралык доор жаштарга көбүрөөк мүмкүнчүлүккү же коркунучтуу?

– Менимче, цифралык доор жаштарга чоң мүмкүнчүлүк берет. Бирок, ал кээде коркунучтуу да болушу мүмкүн. Мүмкүнчүлүгү билим алуу, дүйнөлүк тажрыйба менен таанышуу, идеяларды жайылтуу жана жаңы өнүгүүлөрдү окуу. Коркунучу – убакытты текке кетирүү, жалган маалыматка алданып калуу жана реалдуу жашоодон алыстоо. Ошондуктан, жаштар үчүн негизги нерсе – технологияны акыл менен колдонуу, пайдасын максималдуу пайдаланып, зыяндан алыс болуу.

– Кыргызстандагы жаштардын билим деңгээли жана дүйнөлүк атаандаштыкка даярдыгы боюнча кандай ойлойсуң?

– Жаштарда потенциал чоң, тил билүү, технологияны колдонуу жөндөмү күчтүү. Бирок, дүйнөлүк деңгээлде атаандашуу үчүн практика, аналитикалык ой жүгүртүү жана тажрыйба жетишпейт. Эгер ушул жагын күчөтсөк, жаштар дүйнөлүк аренада толук активдүү боло алат.

– Сиз үчүн “жаш лидер” деген ким, келечектин жаш лидери кандай сапаттарга ээ болушу керек?

– Жаш лидер – сөз менен эмес, иш менен үлгү көрсөткөн адам. Ал чынчыл, эмгекчил, жөнөкөй, жоопкерчиликтүү жана өзгөрүүгө даяр болушу керек. Келечектин лидери – жаштарга мүмкүнчүлүк түзө алган, идеяны ишке ашыра билген, коомго салым кошкон адам.

– Кыргызстандын он жылдан кийин кандай элестетесиң? Дегеле кандай өлкөнү көргүңүз келет жана өзүңүздү кайсы чөйрөдөн көрөсүз?

– Он жылдан кийин мен агрардык жана технологиялык жактан өнүккөн, жаштардын мүмкүнчүлүгү кең өлкөнү элестетем. Жаштар ошол келечекти курууда негизги роль ойнойт: идея жаратуу, долбоорлорду ишке ашыруу жана өзгөртүүлөрдү демилгелөө. Өзүмдү билим берүү же жаштар саясаты тармагында, тажрыйбалуу адис катары көрөм.

– Алдыдагы максаттарыңыз жана кыялдарыңыз?

– Негизи алдыга койгон максаттарым абдан масштабдуу жана көп, баарын айта берсем сөз бүтпөйт, ошол себептен маанилүүсүнө кыскача токтоло кетсем, сапаттуу билим алып, профессионалдуу адис болуу жана жаштардын үнүн жеткире алган лидер болуу. Кыялым – Кыргызстанда жаштар үчүн мүмкүнчүлүктөр көп, идеялар ишке ашкан өнүккөн өлкөнү көрүү.

Анара АРЗЫБАЙ кызы,
“Кыргыз Туусу”

Нуржамал КАЛМАМАНОВА:

“Жакшы адамсың... кезиктиңби жакшыга?”

ЭЧ КИМ МЕНЕН...

Жарышсам да жашайм деп мезгил менен,
Күрөшкөндөр болгондур мени менен...
Өз жолумда багытым улай берем,
Атаандашпайм өмүрдө эч ким менен.

Түйүн бардыр жашоомдо чечилбеген,
Адам бардыр таарынып, кечирбеген.
Мени кандай ойлосо, ойлой берсин,
Тирешпеймин а бирок эч ким менен.

Ийгиликтер жашынсын кезикпеген,
Бакыт-байлык бекинсин, кечикпеген.
Буттан чалып торосун каалагандар,
Касташпаймын турмушта эч ким менен.

Сөз айтармын кимдерге кечир деген...
Наалыганды жактырбайм мээмди жеген.
Кандай уйгак аркамдан жармашса да,
Айтышпаймын арданып, эч ким менен.

Корксом мейли коркоюн чегирткеден,
Акыйкатты колдоймун эрким менен.
Ары-бери чайпалбайт акылдуулар,
Теңелбеймин тең келсе, эч ким менен.

Жашай берем жарышып мезгил менен,
Атаандашпайм өмүрдө эч ким менен.

СЕНИ ОЙЛОСОМ

Мейли мага түйшүгү оор, санаа бер,
Бул сезимдин азабына сала бер.
Жүрөгүмдүн түпкүрүнөн өчүрбөйм,
Жакшы адамым, жакшы бойдон кала бер.

Таарындай себеп деле болбогон,
Жол таппадык сүйүүбүздү коргогон.

Кабыл алып жазганы деп тагдырдын,
Жетпей калдык биз багытты болжогон.

Кудай мүмкүн окшоштуруп өзүмдөй,
Бир адамга жолуктурган өкүнбөй...
Экөөбүздү эки жээкке бөлсө да,
Коштошподук, бирок калдык көрүшпөй.

Көзүң карап, жетип сенин баркыңа,
Пейли сонун жолуккандыр бактыңа.
Сен жөнүндө ар качан да ойлосо,
Жакшы адамсың... кезиктиңби жакшыга?

Аялзаттын эң асылын тапкандай,
Арманы жок жашоо буйруп, айткандай.
Эмнегедир сени дайым ойлосо,
Элестетем сен бактылуу адамдай.

**Нуржамал Алимбековна
Калмаматова — поэзияга өз
үнүн тапкан жаш акындардын
бири. Улуттук жазуучулар
союзунун мүчөсү. Ал “Ырга
айланган арзуу”, “Жүрөк
тамырындагы от”, “Жан сырым”
аттуу ырлар жыйнактарынын
автору. Учурга Ош шаарында
жашап, шаардык ооруканада
мамлекеттик агис болуп
эмгектенет.**

Сыймыктанып, жубайым деп ээрчитип,
Же жар салбай, көздөн оолак бекитип.
Жүрдүң бекен, мени унутуп, өкүнбөй,
Менден дагы жакшы адамга кезигип...

Сени ойлосо жүрөк кургур эзиллип...
Жашайт деймин жакшы жарга кезигип.

КӨҮЛ КАЛГАН СҮЙҮДӨН

Мезгил келбей өчүп сезим, түңүлгөн,
Жек көрөмүн адамымды сүйдүргөн.
Жүрөгүмдөн жогото албай жүрсөм да,
Көргүм келбейт, көңүл калган сүйүүдөн.

Учур таппай үмүт сынып, үзүлгөн,
Сезим учтап куса тору сүзүлгөн.
Унутканмын, унутамын десем да,
Арылдадым азап сунган сүйүүдөн.

Торун жайып куса ороп үйүлгөн,
Жаркыраган оолак болдум күлкүмдөн.
Көрүнөмүн карегимде муң бардай,
Жүрөк ооруп, жүдөп бүттүм сүйүүдөн.

Өзгөрөмүн деген менен бүгүндөн,
Өрттөп барат санаа оту күйдүргөн.
Жамалымдан жарык өчүп жыгылып,
Жоголомбу деп ойлоном сүйүүдөн.

Тажап көңүл, талкаланып күтүүдөн,
Чөгүп барат сагынычтын сүрүнөн.
Сүйгөнүмдүн сүрөтүн да жек көрүп,
Жеңилгенмин мерез ушул сүйүүдөн.

Жек көрөмүн адамымды сүйдүргөн,
Көргүм келбейт, көңүл
калган сүйүүдөн.

ЭМНЕ ЖЕТСИН...

А өмүр чалып, жыгып жеңсе жеңсин,
Кайрылып бул жашоого келбейт эч ким.
Жакшылар менен жаркып, жүз көрүшүп,
Сыйлашып жашаганга эмне жетсин...

Убакыт канча саатым кетсе кетсин,
Ченелүү мезгил берип, жетпейт десин.
Асылдар менен толкуп, дидарлашып,
Сүйлөшүп, сырдашканга эмне жетсин.

Ким билет кетер күндүн эрте кечин,
Түбүнө тирүүлүктүн жетпейт эч ким.
Жан дүйнөң жакын көргөн адамдарга,
Кездешип, жолукканга эмне жетсин.

Жакшылар менен жаркып, жүз көрүшүп,
Сыйлашып жашаганга эмне жетсин...

Жараксыз деп табылсын

Талас облусундагы Айтматов райондук мамлекеттик салык кызматынын башкармалыгы тарабынан берилген код ОКПО 31347364, ИНН 22302199000328 **Мырзагулов Тилек Умарбековичке** жеке ишкердик жүргүзүүгө берилген иш кагазы жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын. **МБанк**

Жараксыз деп табылсын

Махмудов Хусанжура Комиловичке таандык Ноокат районунун Жаңы-Ноокат айыл өкмөтүндөгү Катта-Тал айылындагы Ахмаджан-Ата көчөсүндө жайгашкан №33 үйдүн (идент. коду: 5-05-06-1001-4942) 08.01.2023-жылы берилген сериясы; Ч, № 1242410 сандуу мамлекеттик актысы жана тех. паспорту жоголуп кеткендигине байланыштуу жараксыз деп табылсын. **ТА**

Считать недействительным

Утеранный диплом ШС 180069286, рег. № 785 от 08.08.2018, 09.06.2018 года выданный Жалал-Абадский колледж "Нур" по специальности Преподаватель начальных классов на имя **Максат кызы Зинагул** считать недействительным.

Утеранный диплом ТС № 210021470, рег. № 019 выданный Образовательное учреждение Кыргызско-корейский колледж по специальности Финансы (по отраслям со знанием корейского языка) на имя **Турдумаматова Амантура Алмазовича** считать недействительным. **МБанк**

Считать недействительным

Утеранное свидетельство о государственной регистрации индивидуально предпринимателя код ОКПО 31188693, ИНН 20407199000671 на имя **Алижанова Нурбека Алижановича** считать недействительным. **П-428**

Считать недействительным

Утеранный государственный акт о праве частной собственности на земельный участок серии Ч № 777113 от 06.06.2018 года, идент. код 7-04-28-1001-0015 по адресу: Чуйская область, Ыссык-Атинский р-н., Сын-Ташский а/а., с. Тельман, ул. Южная д. 57 на имя **Бекишовой Набаткуль Мырзагуловны** считать недействительным. **Повтор**

Считать недействительным

Утеранное свидетельство о праве собственности на земельную долю № 1619-04 от 24.04.2007 года, идент. код 5-04-10-0022-0597 по адресу: Ошская область, Кара-Сууйский район, Мады а/а., с. Каарман б/н. на имя **Жумабаева Мурзабая, Жумабаева Нурланбека Мурзабаевича, Жумабаевой Нааргул, Жумабаева Медетбека, Жумабаевой Айкан** считать недействительным. **МБанк**

Считать недействительным

Утеранный государственный акт о праве частной собственности на земельный участок серии № 406438 от 19.07.2012, идент. код 1-01-21-1001-1236 по адресу: Чуйская область, Сокулукский район, с.Ново-Павловка, ул. Западная 86 (ныне г. Бишкек, Ленинский район) на имя **Кулбаштыковой Гулнары Жаныбековны** считать недействительным. **С/О 624**

Считать недействительным

Утеранный технический паспорт от жилого дома идент. код 7-05-15-1001-0330 от 23.01.2004 года по адресу: Чуйская область, Кеминский район, с.Шабдан, Куренкеева 18 на имя **Боскулова Болота Канатбековича** считать недействительным.

Утеранный государственный акт о праве частной собственности на земельный участок серии Ч № 784092 от 28.06.2018 года по адресу: Чуйская область, Кеминский район, с. Чым-Коргон, ул. Токсумаков на имя **Шаршеевой Асел Каныбековны** считать недействительным. **С/о 623**

Считать недействительным

Утеранное свидетельство о праве собственности на земельный участок (доли) № 3402 от 15.06.1999 года, идент. код 4-04-10-1012-0140 по адресу: Нарынская область, Кочкорский район, с. Эпкин на имя **Исмаилова Жалила** считать недействительным.

Утеранное свидетельство на право пользования земельной долей или свидетельство о праве собственности идент. код 4-04-01-1004-0609 по адресу: Нарынская область, Кочкорский район, уч. "Төрт этаж" на имя **Джангабыловой Кенже** считать недействительным. **П-427**

Считать недействительным

Утеранный государственный акт о праве частной собственности на земельный участок площадью 2,5563 га, серии Ч №1265548 от 23.11.2023 года, идентификационный № 1-03-02-0008-0193, по адресу: город Бишкек, Свердловский район, улица Широкая, 1а, выданный на имя **Учреждения «Бишкекский лицей имени Чынгыза Айтматова» Международного образовательного учреждения «Сапат»**, считать недействительным. **С/О 624**

Считать недействительным

Утеранное свидетельство на право пользования земельной долей серии № 826 от 07.02.2002 года по адресу: Чуйская область, Чуйский район, Ибраимовский а/о., с. Алчалуу на имя **Дуйшеева Эмилбека Капаровича (Эмил)** считать недействительным. **С/О 623**

Считать недействительным

Утеранный диплом АП № 01552 от 12.07.1997 года Выданный Музыкальным училищем им. Куренкеева на имя **Бердикожоева Бексултана** считать недействительным. **П-425**

Жараксыз деп табылсын

Кодиров Исмоилжанга таандык Ноокат районунун Гулистан айыл аймагындагы Фрунзе айылынын Алланазаров көчөсүндөгү №41 үйдүн (идент. коду: 5-05-03-1001-3853) 29.06.2021-жылы берилген сериясы Ч, № 1000722 сандуу мамлекеттик актысы жана тех. паспорту жоголуп кеткендигине байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Шананова Гулнара Абдилатовнага таандык Кара-Суу районундагы Мады айыл өкмөтүнүн Чагыр айылында жайгашкан жер тилкенин (идент. коду: 5-04-10-1011-0329) 25.01.2011-жылы берилген сериясы Ч, № 299888 сандуу мамлекеттик акты жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Жараксыз деп табылсын

Жолдошов Курбанали Абдырахмановичтин үй-бүлөсүнө таандык Ош шаарындагы Жапалак айыл аймагынын Орке айылында жайгашкан үлүш жердин (5-11-11-0019-0333) 01.01.1995-жылы берилген сериясы: ОО-15, №2839 сандуу күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

Түзөтүү

“Кыргыз Туусу” газетасынын 2025-жылдын 4-ноябрындагы №83 санынын 14-бетинде жарык көргөн жарыя “Ош шаарындагы Кыргызстан ЛКСМ 60 жылдыгы атындагы педагогикалык окуу жайынын 1991-жылдагы бүтүрүүчүсү Кошматова Айгуль Абдыганиевнага берилген 7760-номер менен катталган НТ-1 309241 сандуу дипломдун түп нускасы жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын” деп окулсун.

«Кыргыз Туусу» БАСМА ҮЙҮ

Сиздерге 50 адамга эсептелген конференц-зал сунуштайт
Кошумча маалымат алуучулар жана кызматташкысы келгендер үчүн даректер: Бишкек ш., Т.Абдумомунов көчөсү, 193, тел.: 62-20-51, 62-20-52.
E-mail: tuusu@infotel.kg, kyrgyztuusu@gmail.com
«Кыргыз Туусуна» кош келиңиз!

«ДОСТУК ЗАВОД» ААК

АКЦИОНЕРЛЕРДИН КЕЗЕКСИЗ ЖЫЙЫНЫ ЖӨНҮНДӨ БИЛДИРҮҮСҮ

«Достук Завод» Акционердик Ачык Коому 28-ноябрь, 2025-жыл, саат 12:00дө Кара-Көл шаары, Күлданбаев көчөсү, 72 дарегинде акционерлердин кезексиз жыйынын өткөрөөрү жөнүндө билдирет.

ЖЫЙЫНДЫН КҮН ТАРТИБИ:

1. Эсептөө комиссиясынын курамын бекитүү жөнүндө.
2. «Достук Завод» ААКнын 66 457 (алтымыш алты миң төрт жүз элүү жети) даана, баасы 300.9548 (үч жүз) сом, жалпы баасы 20 000 257 (жыйырма миллион эки жүз элүү жети) сом түзгөн бешинчи чыгарылышындагы сатылбаган жөнөкөй ысымдык акцияларды жокко чыгаруу жөнүндө.
3. «Достук Завод» ААКнын жалпы баасы 20 000 257 (жыйырма миллион эки жүз элүү жети) сомго жана 66 457 (алтымыш алты миң төрт жүз элүү жети) даана айлангып жүргөн акциялардын санына чейинки уставдык капиталын азайтуу жөнүндө.
4. «Достук Завод» ААКнын уставына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө.
5. Жер участкагун сатуу жөнүндө.
6. Ашкана имаратын жанаша жер участкагу менен сатуу жөнүндө.
7. «Билим Академия» Эл аралык мектеби" Жоопкерчилиги чектелген коомун (ЖЧК) негиздөө жөнүндө.
8. «Билим Академия» Эл аралык мектеби" ЖЧКнын уставын бекитүү жөнүндө.
9. Кыймылсыз мүлк – Административдик-турмуштук лабораториялык корпус имараты, өтмө галерея жана жанаша жер участкагу менен – негиздөөчүлүк салым катары "Билим Академия" Эл аралык мектеби" ЖЧКнын уставдык капиталына өткөрүп берүү жөнүндө.
10. «Билим Академия» Эл аралык мектеби" ЖЧКнын директорун шайлоо жөнүндө.
11. «Билим Академия» Эл аралык мектеби ЖЧКнын ревизорун шайлоо жөнүндө.
12. «Билим Академия» Эл аралык мектеби" Жоопкерчилиги чектелген коому тарабынан кредиттик каржылоону тартуу жөнүндө.

Акционерлерди каттоо убактысы: **саат 11.00, 28-ноябрь, 2025-жыл.**

Акционерлердин тизмеси түзүлгөн күн: **3-ноябрь, 2025-жыл.**
Жыйындын материалдары менен **Кара-Көл шаары, Күлданбаев көчөсү, 72** дарегинде таанышууга болот.

ЭСКЕРТҮҮ:

Акционерлер паспортторун, ишеничтүү өкүлдөр кошумча өкүлчүлүк күбөлүгүн алып келиши зарыл.

П-428

Жараксыз деп табылсын

Нарматов Козубек Борооновичке таандык Ноокат районунун Т. Кулатов айыл өкмөтүнүн Кызыл-Булак айылында жайгашкан К. Жарматов көчөсүндөгү №5 үйдүн (идент. коду: 5-05-05-1005-0460) 17.05.2018-жылы берилген сериясы; Ч, №785125 сандуу мамлекеттик актысы жана тех. паспорту жоголуп кеткендигине байланыштуу жараксыз деп табылсын.

ТА

ОсОО «Авиакомпания «AeroStan»

сообщает об утрате удостоверения члена экипажа (УЧЭ) гражданской авиации Кыргызской Республики

Данные утерянного удостоверения:

- ФИО – MIAN SHANID MANNAN
- Должность – Командир воздушного судна Boeing 747-200
- Номер удостоверения – ID VLD3337
- Дата утраты – 04.11.2025

Удостоверение считается недействительным с момента утраты. При обнаружении просьба незамедлительно вернуть в ОсОО «Авиакомпания «AeroStan» по адресу: **Кыргызская Республика г. Бишкек ул. Ибраимова 103 (БЦ Victory, 8-й этаж), эл. почта frontoffice@aerostan.aero, тел. 0312 900 981.**

С/О 625

ОсОО «АИМ.Лоу.Партнерс»

объявляет о проведении публичных торгов на предмет залога в ОАО «Элдик Банк»:

– **жилой дом**, общей площадью 409,9 кв.м., жилой площадью 115,3 кв.м., расположенный на земельном участке мерою 900,0 кв.м., находящийся по адресу: **Кыргызская Республика, город Бишкек, Первомайский район, улица Ташкентская, дом 26**, идентификационный код: 1-02-10-0050-0362, принадлежащий на праве собственности **Иминовой Мукараме Махаматжановне** и **Розиеву Алихану Анварпашаевичу** на основании Договора дарения жилого дома №201093842 от 29.07.2010 года выдан БГУ по ЗРПНИ, Постановления суда №К/п №05-2794/23ГД от 12.12.2023 г. выдан суд, Государственного акта о праве частной собственности на земельный участок серии Ч №148867 от 17.06.2008 года.

Публичные торги состоятся **09 декабря 2025 года в 14:00 часов** по месту расположения имущества.

Начальная (стартовая) продажная цена – **444 000,00 долларов США (четыре сорок четыре тысячи долларов США 00 центов).**

Желающим принять участие на публичных торгах, не позднее чем за один день до торгов необходимо подать заявку в ОсОО «АИМ.Лоу.Партнерс» и внести гарантийный взнос в размере 5 (пять) % от начальной (стартовой) продажной цены на банковский счет организатора торгов в ЗАО «Кыргызский Инвестиционно-Кредитный Банк» («Kyrgyz Investment and Credit Bank»), № 1280096054371310 (сом), БИК 128009.

*стартовая продажная цена, указанная в долларах США, окончательно устанавливается эквивалентно в сомах по курсу Национального Банка КР на день реализации предмета залога.

Участник, выигравший публичные торги, должен в течение 5 (пяти) дней внести на расчетный счет организатора торгов сумму (покупную цену) за вычетом суммы ранее внесенного гарантийного взноса.

Телефон для справок: **0312 88-88-86, 0707 72-08-82**, адрес: **720011, г. Бишкек, ул. Фрунзе, 429, e-mail: aimpartners.kg@gmail.com.**

С/О 623

Филиал автотранспортного предприятия ОАО Кыргызалтын

объявляет аукцион на реализацию нерабочей спец.техники

Лот №1 Бульдозер Shantui SD-22 2008 года выпуска рыночной стоимостью 184 000 сом

Лот №2 Бульдозер Т-25.01 2011 года выпуска рыночная остаточная стоимость 349 095.02 сом

Лот №3 Бульдозер Caterpillar D9L 1989 года выпуска остаточная стоимость 1 969 263,47 сом

Гарантийный взнос 10%

Шаг аукциона 5000 сом

Заявки на участие в аукционе принимаются до 28 ноября в 10:00 часов со дня объявления

Место проведения аукциона **г.Балыкчы ул.Строительная №4.** Для получения полной информации звоните по тел. **0702 12-96-57.**

С/О 622

Жараксыз деп табылсын

Мамлекеттик салык кызматынын Араван райондук башкармалыгы тарабынан жеке ишкер **Кудайбердиев Махаматжан Туратовичке** берилген ИНН: 20710196300168 сандуу мамлекеттик каттоо күбөлүгү жоголгондугуна байланыштуу жараксыз деп табылсын

ТА

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эмгек жамааты Акча-кредит саясаты башкармалыгынын акча-кредит саясаты бөлүмүнүн эксперти

Эркинбек уулу Адилеттин

дүйнөдөн мезгилсиз кайткандыгына байланыштуу жакындарына терең кайгыруу менен көңүл айтат жана орду толгус кайгысын тең бөлүшөт.

С/О 626

● Айгыңы арткан – “Алтынкен”

«Алтынкен» компаниясы салтка айланган демөөрчүлүк ишин улантып, Кемин районунун Орловка шаарынын көчөлөрүн оңдоого 7 миллион сом бөлдү. Союз тарагандан кийин узак убакыт каралбай келген Орловканын көчөлөрүн бул компания жыл сайын капиталдык ремонттон жана түзөөдөн өткөрүп келет.

«Алтынкен» компаниясынын жол курууга демөөрчүлүгү

Бул жолу Орловка шаарынын мэриясы Фрунзе көчөсүнүн курулуш иштерине атайын тендер жарыялап, тендерден утуп алган «Токмок жол курулуш» ишканасы, учурда көчөнүн капиталдык оңдоо иштерин кызуу жүргүзүп жатат.

«Алтынкен» компаниясы Орловка шаарынын мэри Аман Койшыбековдун жана шаар тургундарынын кайрылуусуна кайдыгер караган жок. Жергиликтүү элдин кайрылуусунда: «Унаа менен жүрүү кооптуу болуп, жөө жүрүү да кыйын болуп калды» – деп белгиленген. Бул өтүнүчтү эске алып, «Алтынкен» компаниясы жол оңдоо иштерине өз салымын кошуп, активдүү колдоо көрсөтүүдө.

Баса белгилеп кетүүчү жагдай – учурда капиталдык оңдоо иштери жүрүп жаткан шаардын Фрунзе көчөсүндөгү курулуш иштерине «Алтынкен» компаниясы, Кемин өнүктүрүү фонду жана Чүй облустук фонду биргелешип демилге көтөрүп, ынтымактуу аракеттерди көрүшүүдө. Бул саамалыктын

жыйынтыгын жакын арада карапайым калк да баалай алмакчы.

Ал эми Орловка шаарынын мэри Аман Койшыбековдун айтымында «Алтынкен» компаниясы Кемин районунун бардык тармактарына жакындан жардам берип келет. Ошол эле Орловка шаарынын жолдорунун курулуш иштерине жыл сайын жардамдын бергенин өзгөчө белгилеп коюу керек.

Ал эми шаар тургуну Салия Шаршенбекованын айтымында, «Алтынкен» компаниясы жол курулушуна эле эмес, турмуштун кыйынчылыгына туш келген жарандарга жана калктын аялуу катмарларына дагы жакындан жардам берип келет.

Ооба, «Алтынкен» компаниясы жергиликтүү калк менен байланышты чыңдоо боюнча ишмердүүлүгүн улантууда жана ар дайым жардамга кол сунууга даяр.

**Жыпара ЖЭНАЛИЕВА,
«Кыргыз Туусу»**

